

République du Sénégal

Ministère de l'Education nationale

Taro

CE1

Deftere galle

Pulaar

Année 2019

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 3.0 IGO. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce Livret de maison y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées sur le site électronique suivant : <https://creativecommons.org/>

AVANT-PROPOS

Le présent *Livret de maison*, destiné principalement à l'élève du Cours Élémentaire 1ère année (CE1), est conçu dans le cadre du programme Lecture Pour Tous du Ministère de l'Education nationale (MEN) du Sénégal avec l'accompagnement de l'Agence des États-Unis pour le Développement International (USAID). Il trouve sa justification dans les résultats intermédiaires du Programme d'Amélioration de la Qualité, de l'Équité et de la Transparence (PAQUET), attendus en matière d'amélioration des performances scolaires dans les disciplines fondamentales telles que la lecture.

Élaboré en langue nationale et dans une perspective d'un soutien pédagogique, ce *Livret de maison* accompagne la mise en œuvre des enseignements/apprentissages en lecture initiale.

De par la déclinaison, la formulation et la structuration de ses contenus, le *Livret de maison* constitue un outil pédagogique qui permet, après les apprentissages en classe, d'accompagner l'élève pour un travail de remédiation et de renforcement à domicile.

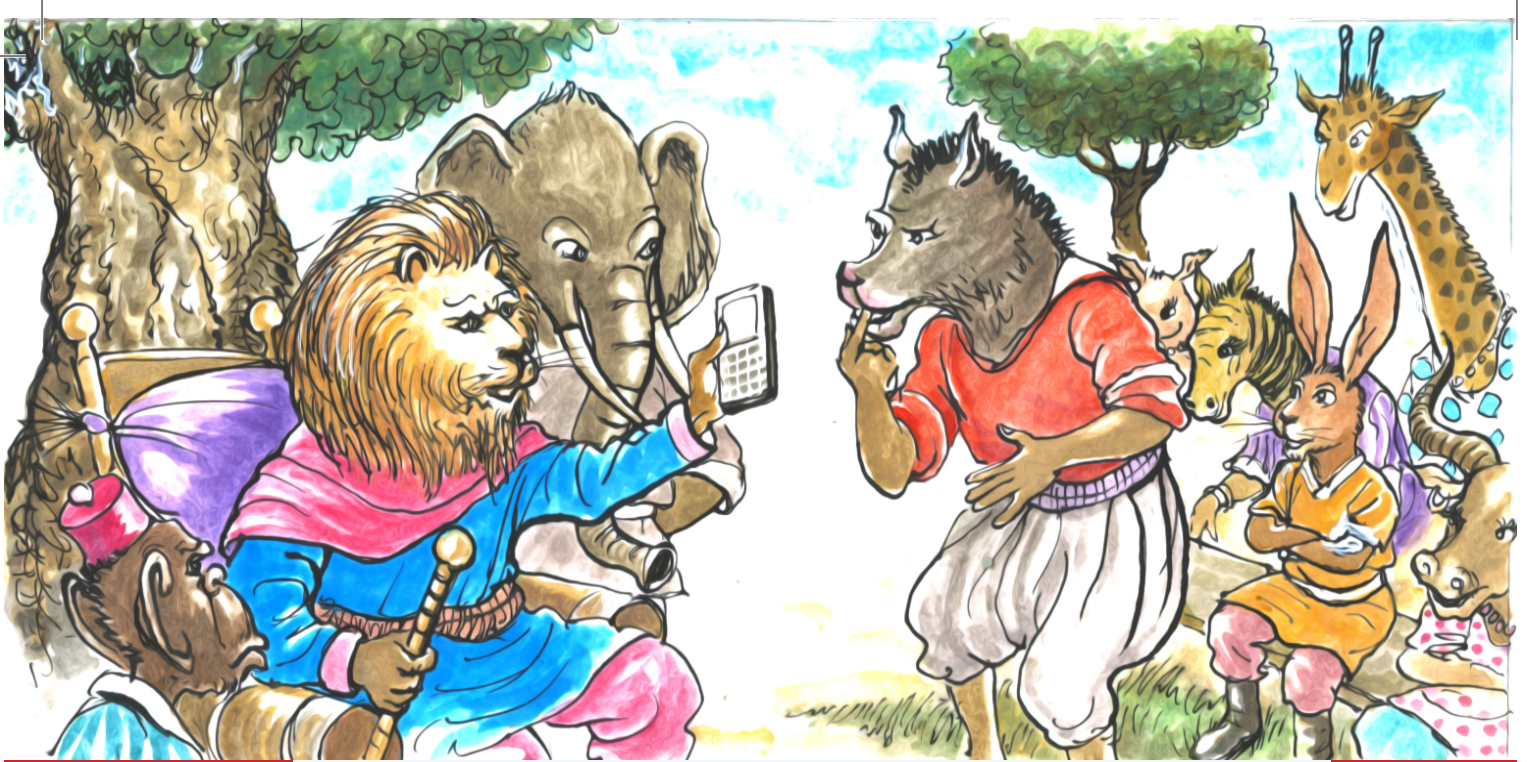
Dans le *Livret de maison*, on retrouve :

- des exercices pour renforcer le vocabulaire ;
- des leçons pour renforcer la lecture fluide et la compréhension avec des textes développés sur la base des thèmes du CEB ;
- des activités de production d'écrits.

En résumé, le *Livret de maison* constitue un outil d'accompagnement et de soutien scolaire durant tout le processus d'apprentissage de la lecture au CE1 avec un ancrage communautaire.

LOOWDI DEFTERE NDEE

Ndeke yoo Laamdo janngaani !	6
Dental woni doole	9
Ngesa Neene Nafi.....	12
Feeto enndepanndaas	15
Janngude ngam firtude janngo	18
Kikiide awo	21
Finaal kup mweer	24
Siñcaan Bojel sumii.....	27
Janngude e nder lekkol laabdo	30
Doktoor mawdo	33
Hol ko woni mboros ?	36
Ñakku to dingiral wuro too	39
Lorgol ledde	42
Doof-to-den ko fof'en ndenndi	45
Cehilaagal	48
Potagol ngol.....	51
Ñalawma coftal balli.....	54
Pundegol lekkolaaji.....	57
Fotde elew e nder lekkol	60
Soodaade juude mum haa laaba	63
Hakkeeki neddo jeyaado e leydi.....	66
Wuurde e jam	69
Toppitaade rafaabe bee	72
Kabaruuji	75
Hol no ndeentorto-don e enternet.....	78

Winndande 1

Ndeke yoo Laamdo janngaani !

Mbaroodi woniino laamdo to Ndummbelaan. Laamdo mbo fof'en kuli. Wadi ñalaande, helifaabe bee kawri, be mbii kala mbo waawaa janngude ko jaltinteedo wuro ngoo. Mbaroodi wi'i yaafotaako hay juumre wootere, no nde waawi tokyirde fof. Kulle ladde dee ngoni e reggondirde, na ngara na njangga binndande dee no haanirta nii. Hannde noon ko Fowru yontaa. Mbaroodi noddii ndu, o totti ndu telefon portaabal, wi'i yo o janngu ko winndaa heen koo.

Fowru faayi, sabu ko o dogatnoodo jande. Ndu waawaa janngude hay daande wootere. Ndu woni e siññude, endu **yaafnoo** Mbaroodi. Mbaroodi salii, ndi riiwi ndu e Ndummbelaan. Fowru hersi, turi hoyyude tan, ndu woni e miijaade maa ndu yobtoyo do rewaa fof. Ndeen jamma arii, Fowru yahi to Bojel, ina naworani dum pañe haa wi'i tep karot e salaad. Bojel rokki dum miijo, wi'i dum so godngol wadii, yo o wii Mbaroodi, yo o ado janngude. Bojel na anndi Mbaroodi yi'ataa binndi.

Hitaande ndee gasi, Mbaroodi nodditi kadi batu. Fowru ari ina mojii nguru mbeewa, o naati e batu hee. Mbaroodi totti kadi Njambala telefon portaabal tan, Fowru ummii too, wi'i : « Hade goddo fof janngude, yoo Mbaroodi ado. » Fof'en njabi ko Fowru wi'i koo. Mbaroodi dañi kaawis, woni e **juurde**. Kulle ladde dee fof taarii mo, mbi'i mo : « Jooni noon janngu ! » Ndeke o waawaa tarde hay konngol gootol. Ko doon o libaa, o natti wonde laamdo.

Kulle ladde dee mbi'i jooni maa be mah lekkol, fof'en na njangga heen. Oon sahaa maa kulle dee fof mbaaw janngude.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

reento	tampere	yid	waandu	janngu
penaltii	futbal	lollu	bal	wuro
hedo	galle	alaa	tali	laabal
leydi	njeenaari	tuut	hade	wallude
laawol	ñalaande	faawee	junngo	haala

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi didi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

yaafnoo : woni yo o accane hakke e juumre nde o wad ;

juurde : woni no rawaandu heborndu natde wadata nii e daande mum, sabu fitina.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Rawaandu so sekii, wonata ko e _____.
2. Elew tardudo oo nana _____ musee mum.
3. Mbaalu foti ko meende, kono fotaani _____.
4. Tooñdo oo nana _____ e yeeso laamdo.

- suurde
- juurde
- yaafnoo

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Mbaroodi daaniindi fotaani njuurde.
2. Tooñaado oo nana yaafnoo tooñdo oo.
3. Gertogal fotaani joggude, foti ko njuurde.
4. Be'i e baali nganndiraa tan ko njuurde.
5. Gujjo oo uddit galle tan, ngaari ndii woni e njuurde.
6. Suka oo nana yaafnoo yummum e baaba mum ñande juulde.

Paamgol konngi

E kala naamnal, mi suboo jaabawol peewngol ngol, mi winnda ngol e kayee am.

1. Hol ko mawdo Ndumbelaan adii fof lelnude e wuro hee ?
 - a) mahde lekkol keso.
 - b) yaltinde Fowru wuro ngoo.
 - c) mo waawaa janngude fof yoo yaltine wuro ngoo.
2. Hol ko Mbaroodi totti Fowru yoo janngu ?
 - a) deftere
 - b) telefon portaabal
 - c) kayee
3. Hol ko wadi haa Fowru faayi ?
 - a) O hul Mbaroodi.
 - b) O waawaa huutoraade telefon oo.
 - c) O waawaa janngude.

Paamgol winndannde ndee

Haalde ko miijii-mi

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1: Hol wonbe e winndannde hee ?

Naamnal 2: Mbele Fowru ina waawi janngude ?

Naamnal 3: Hol miijo Bojel rokki Fowru ?

Naamnal 4: Hol ko wattindii heftaade Mbaroodi ?

So mi gasnii, mi muɓɓa gite, mi miijoo, mi haalana ballidiido am oo no baawdo tarde wa'ata.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi nayi celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi siimta, e miijo am, no Mbaroodi foti wadde, caggal nde laamu mum libaa ndee sabu waasde mum waawde janngude.

Winndannde 2

Dental woni doole

Kulle ladde dee meedii hawrude, be mbi'i ebe njannga fannuuji golle. Colel Baagaa adii be jannginde no hudo sañirtee. O fottitini hudo, o holli be no sabbundu yoodndu feewnirtee. Caggal duum, Njombolo (Njambala) ari wi'i be :« Mi jannginat on no mbađirat-mi nii geese.» O sañi suudu yoodndu no feewi. Kulle dee njanngii no sañirtee haa diggini. Be mbaawii feewnude mbiforkon njoodkon, tawa ko gaaraaji cañdaadi e looci pittirdi. **Muumanteeji** goddi dii ne, be njannginaama fannuuji golle goddi.

Jooni ko Ñiiwa foti jannginde be. O wi'i maa o njanngin be no huunde jaggirtee e hakkille, waasa yejjiteede. Kono o wi'i hade ndeen, ko maa be mbađda tawo kawgel. Be peesoto, be yeewa burdo **nisde**. Kulle dee kaawaa, sabu ebe nganndi Ñiiwa ko ko mawni tee kadi ina ñisi no feewi. Doon tan be ngaddi peesirgal, be pawii. Nde be njidnoo nawde raay, Heende, Mbaroodi, Sammunnde, Fowru, Lella, Njombolo, Wojere e Jaawngal njoodii e heen sengo wooto. Ñiiwa gabbii e sengo wodngo ngoo, o buri be nisode. Kulle dee noddii ballal. Njambala, Waandu, Foondii, Mboddi, Nooroo e Cewngu ngari gabbii e sara mabbe. Noon tan, sengo ngo kulle dee njoodii ngoo wadi wap fa'i les, Ñiiwa tonjinii dow. O anndi o yanii. Kulle ladde godde dee luuki, be mbeltii ! Ko doon noon gooto kala anndi ko dental woni doole.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonɗe ɗee e ndee ɗoo haatumeere.

pañe	juumre	winndannde	siññude	hulde
fewjande	rewde	laaroyde	janngude	mbaadi
ado	wooñ	fortude	karoot	mawɗo
neede	arde	nokku	resndude	tunwinde
dental	sahaa	hoɗande	welde	toppitaade

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi ɗiɗi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ɗee, kam e firooji majje :

muumanteeji : woni kulle ɗe kaalataa no neɗɗo nii ;

nisde : woni teddude no feewi, saɗde yettude faade dow.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi ɗii, mi waanjitoo ɗi e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Waare leɗɗe buri _____ e waare huɗo
yoorko.

- ɗisde
- nisde
- hisde

2. Hay be'i e baali ko e _____ njeyaa.

- muumaaji
- moomaneeji
- muumanteeji

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dīi, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dīi e kayee am.

1. Muumanteeji keewdi ina nafa aadee e nder nguurndam mum.
2. Yimbe e muumanteeji fof ko gootum.
3. Kiloo gawri buri kiloo leydi nise.
4. Ladde Ñokolo Kooba ndee na heewi muumanteeji.
5. Oto dogoowo e tali fotaani nise no feewi.
6. Muumanteeji dīi mbinndii deftere.

Paamgol konngi

Mi waanjitoo konngi dīi e kayee am, mi seernda kelme dee haa konngi dīi peewa.

1. Njomboljannginiikuuledeenosañirtee.
2. Ñiiwanayidiyookawgelwade.
3. Biforgelcañangelenayoodino.
4. Kulleladdedeendañiwunesabudentalmajje.

Paamgol winndannde ndee

Haalde ko mijii-mi

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1: Hol kulle ladde ngoni e winndannde hee ?

Naamnal 2 : Hol ko Colel Baagaa janngini kulle dee?

Naamnal 3 : Hol ko Ñiiwa janngini kulle dee ?

Naamnal 4 : Hol sardi Ñiiwa lelni hade mum jannginde kulle dee ?

So mi gasnii, mi muɓɓa gite, mi mijoo, mi haalana ballidiido am oo no Colel Baagaa jannginiri kulle dee cañu.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi nayi celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi hollira heen, e mijjo am, no Ñiiwa wadata haa janngina kulle ladde dee.

Winndannde 3

Ngesa neene Nafi

Neene Nafi woni mawnum neene am. Omo jogii ngesa gawri too to Oogo. Hakkunde Oogo e Wuro Soogi maa won hedde kilomeetuuji sappo. Jonte dīdī ko adii nde demgol fuddotoo, o rafaa. Afo makko gorko bi'eteedo Moodi oo, ko oon yettiti golle dee.

Ngesa gawri baa noon, eba yaaji. So Neene Nafi wallaaka, maa hudo fud heen haa heewa. Tee ndeen noon, o heewataa ko o soñi.

Wadi subaka gooto, baaba am noddi min, miin e miñam gorko, e dendiibe am dīdo. O wi'i yo min njah min mballoyaa Moodi e ngesa hee, tawde Neene Nafi ko **dafaado**. Doon tan min yetti gooto kala jalo mum, min pa'i e golle hee. Min ngoni e demal hee hakke jonte dīdī. Nde golle dee ngari e gasde ndee, ko ndeen Neene Nafi fuddii **samorde**.

Wadi ñalaande, ko weli betti min. Min ndaw tan, Neene Nafi ari tawi min e galle hee. O wi'i min : « Ee bikkon am, mi samorii. Mi yi'ii golle moyye de mbadan-don kam dee. On kollirii tiidnaare mon e ndema kaa. So wonaano onon bee, ndunngu am welataa. Mi yettii on.»

Minen ne, min mbi'i mo : « Aan ko a neene amen. Wallude ma e toppitaade ma, ko duum waddii min, tee emin mbeltoo heen no feewi. Banndiraabe nanngondirat. Ko duum nafata en.»

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

golle	peesirgal	nisde	juumre	kulle
siñña	ndekete	kawgel	ado	sammunde
biforgel	ristaade	miijo	sabbundu	rewi
saami	goddo	keliifa	wojere	haawaa
wune	ɲuur	sara	fowru	jamma

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi didi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje:

dafaado : woni mo sellaani, gondudo e rafi cellal ;

samorde : woni fudfaade dañde jam wonande mo sellaano.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Ko heewde ndiyam addani baagal ngal _____.
2. O yar ledde makko tan, o fuddii _____ no moyyi.
3. So noddudo batu tardii foti ko _____ hade mum yettude konngol.
4. Oo suka _____ wondi ko e came.

- dafaado
- yaafnoo
- samorde
- nisde

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dīi, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dīi e kayee am.

1. Haa jooni dafaado oo suwaa wadtude dawde tawo.
2. Tobo tobaani, durngol fuddiima samorde.
3. Toppito-dee wicitaaji dafaado mon oo.
4. Dafaado haa tampi oo fettoyii bal.
5. Buubol ngol woni ko e samorde jooni.
6. Omo softi no feewi sabu ko dafaado.

Paamgol konngi

1. Mi waanjitoo haatumeere ndee e kayee am.
2. Mi janngitoo winndannde ndee, mi timmitinira haatumeere ndee kelme gittaade e winndannde hee.

golle	demal
innde wuro	
demeteedum	
innde neddo	
kuutorgal	

Paamgol winndannde ndee

Haalde ko mijii-mi

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1: Hol mo woni dafaado, e winndannde hee ?

Naamnal 2 : Hol ko woni golle makko ?

Naamnal 3 : Mbele kanko, omo jogii biddo ?

Naamnal 4 : Hol ko sukaaɓe bee mbaɗi nde o rafaa ndee ?

So mi gasnii, mi muɓɓa gite, mi mijoo, mi haalana ballidiido am oo ko njii-mi so sukaaɓe bee ngonii e liggoraade kuutorɗe mumen dee.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi nayi celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi siimta heen, e mijoo am, ko Neene Nafi fa'i wadoyde so o samorii.

Winndannde 4

Feet enndepanndaas

Hitaande kala, leydi Senegaal mawninat ñalaande jeytagol hoore mum. Dum wadata ko ñande nayi lewru awril fof. Defilee mawdo oo wadatee ko Ndakaaru, to leegal Kolobaan. Ñande heen, larme oo, sukaabe bee e ko heewi e yimbe renndo ngoo maa ngar maajde toon.

Saanga waktu jeetafo subaka, ko ndeen Goorneer oo, halifaafe soldateebe bee, minister'en bee, e dipiteeji dii e hobbe leydi bee fof puddii arde. Dadiibe bee na **kartoo** yeeboobe bee. Hay gooto yidaa haalteneede ngoo doo **yeengo**. Saanga waktuuji sappo, Persidaa yettii, o takkani won e ardiibe larme bee medayuuji. Defile oo fuddii. Heewbe maaji njawti.

Yimbe tinaani maataani tan, haa luukaali pa'i dow. Defile oo dartii. Yeeboobe bee kawji, naatnaattondiri. Wonnoobe bee e tirbin hee fof ngummii ndarii. Reenoobe Persidaa bee taarii mo. Booytaani tan, yimbe coynii neddo gooto borniido ko nanndi e araaraay leydi ndii, ummii too e nder dental hee. Omo heñoo no moyyi, omo fa'i e Persidaa oo. Dadiibe bee paltii mo. Waaji oo noon ina luuka tan, omo wi'a : « Persidaa ! Persidaa ! ».

Noon tan, Persidaa yowi junngo, wi'i yo o woppe o ara. Nde o yottii ndee, Persidaa jippi e tirbin hee, salmini mo, haaldi e makko. Waaji oo weltii. Dadiibe bee dofti mo, o yalti. Berde yimbe bee ndeeyti. Defile oo bamti. Gede dee njirwi no feewi. Nde yeengo ngoo yahi haa wonoyi kadi waktu, dum gasi. Defile oo welii no feewi, fof yoodii. Gooto kala hooti galle mum, ina weltii.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonɗe ɗee e ndee ɗoo haatumeere.

nanngondiral	suka	ballal	yotto	jaar
ɲabbude	naɗde	dental	waɗan	peesaade
ɗiɗi	heende	subaka	golle	gasde
noddude	jillondiral	leɗɗal	jalo	muumante
afo	remande	yontere	sanngalde	heblo

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi ɗiɗi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ɗee, kam e firooji majje :

kartoo : woni kaɗa yimbe waɗde ko haanaani ;

yeengo : woni kewu mawɗo, jirwuɗo, hono no yanngge nii.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi ɗii, mi waanjitoo ɗi e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Museeji ɗii nana _____ elewaaji gullooji ɗii.

- dartoo
- lartoo
- kartoo

2. Finaal ekipaaji futbol Senegaal ko _____ mawngo.

- yeewngo
- sewngo
- yeengo

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Aynaabe nana kartoo na'i woto di naatde e gese.
2. Gertoode nana kartoo cukalon woto kosam rufde.
3. Alaa yeengo burngo dewgal Sammba welde.
4. Yeengo welii no feewi haa heewbe ngaraani.

Paamgol konngi

Mi jannga winndannde ndee, mi waanjitoo konngi dii e kayee am, mi timminira di kelme kaande dee.

1. Nde waaji oo ummii to dental too, dadiibe bee _____ dum.
2. Persidaa oo, yimbe na taarii dum ebe dum _____ mbele be kisna dum.
3. Nde defile oo yawti ndee, dum _____ no feewi.
4. Yeengo ngoo wadi ko to _____.

Paamgol winndannde ndee

Tottirde jaabawuujj peeñdi e winndannde ndee

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1: Hol be dadiibe bee ndeeni ?

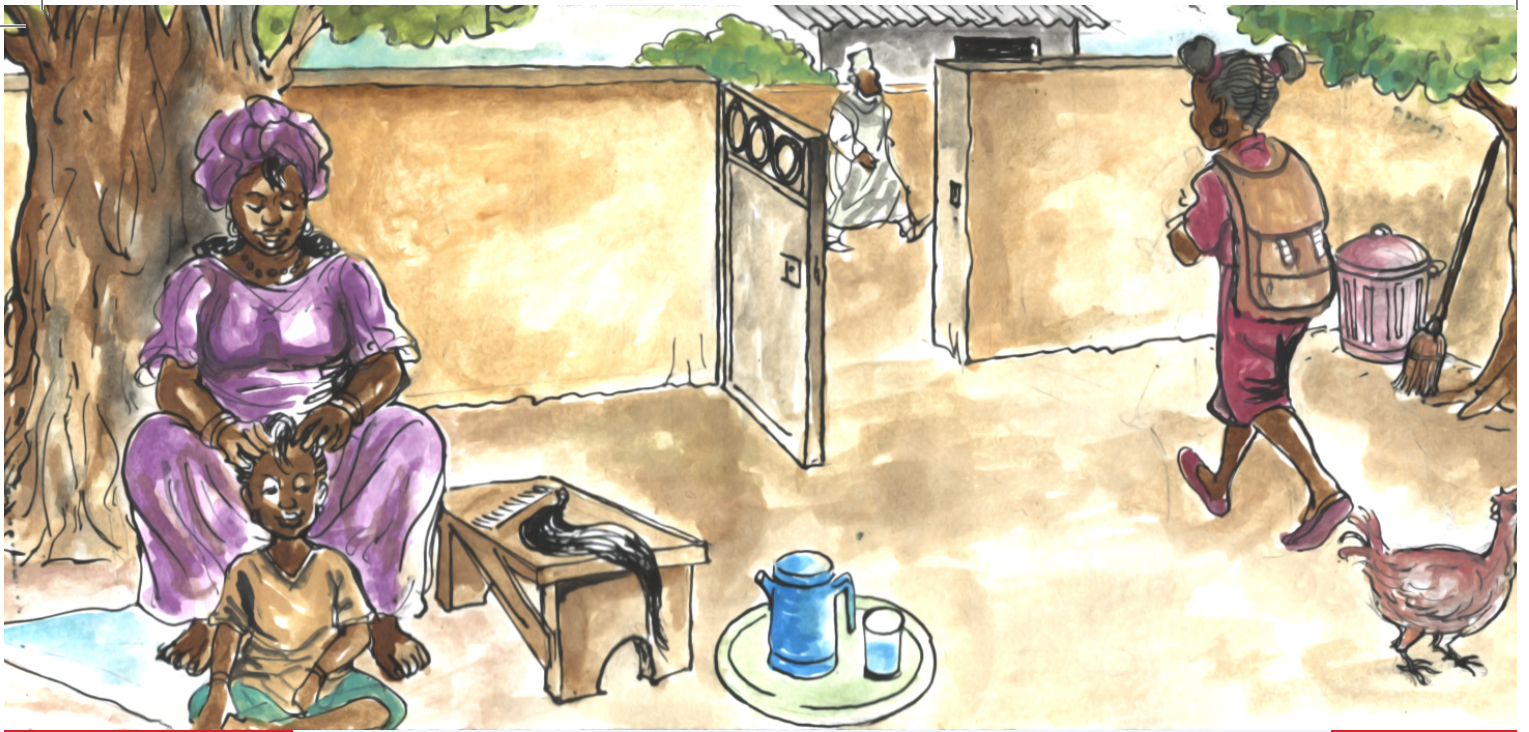
Naamnal 2 : Hol ko wadi haa yeeboobe be naatnaatondiri ?

Naamnal 3 : Hol do waaji oo ummorii ?

Naamnal 4 : Hol nde defilee oo gasi ?

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi jeegoom celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi siimta heen yeengo wodngo ngo Hooreejo Leydi oo tawtoraa.

Winndanne 5

Janngude ngam firtude janngo

Aysata ko naatdo lekkol kam e sukaabe rewbe wodbe be o jiidi wuro. Hikka, omo e kalaas joyabo oo. Kanko, omo jabi janngude, sabu o yidaa waade no won e giy'iraabe makko wonbe e wuro ngoo nii. Bee doo ngaccii jannde ngam walloyde jinnaabe mu'en e golleeji galle, beya ko ngam dewgal.

E nder galle hee ne, fof'en na nganndiri Aysata needi mum e **yankinaare** mum. Omo **tini** jinnaabe mum bee, e mawbe mum, e hoddiibe mum bee fof.

Wadi ñalaande wootere, baaba makko wi'i o rokkirat Aysata dewgal, sabu omo sikki wonde lekkol debbo jeyaa dum. O goongdini ko debbo yaawat reseede, daña bibbe.

Ko duum wadi o yidi rokkude Aysata dendum gooto, bi'eteedo Moodi, biy gorgol mum. Nde o nani dum ndee, Aysata wi'i jinnaabe mum : « On meedaa haalde, paw-mi heen konngol. Kono hannde, maa mi anndin on wonde mi yidaa accude jannde am mi resee. »

O woni e woyde, o haalanoyi kaaw makko. Oon ari tawi be, wi'i be : « Aysata haalii goonga. Dewgal yaawanii dum, tee on nji'ii no o janngirta no moyyi nii. Woto mbonne jannde makko. » Jinnaabe Aysata nganndi kanko e kaaw makko ebe tiidi e ko be njidi koo. Jinnaabe bee ndutturii caggal e ko be coklunoo koo. Kaaw mum Aysata wi'i nawat dum Ndakaaru, o timminoya jannde makko. Aysata weltii no feewi, sabu maa o waaw heddaade e lekkol, o janngira no haanirta nii. O yidi ko yahde liisee, o wada feere haa galle mabbe fof hormoo mo.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

maajgol	tirbin	daalde	naattondir	leydi
yeengo	jambaar	elikopteer	yottii	defilee
bettugol	ummoro	ñawu	persidaa	fudfo
ndemri	jalo	gawri	yaaw	tawoy
wattindo	darto	wellamma	yaaj	abiyon

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi didi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

yankinaare : woni lesdikinanaade, dooftoo kala neddo ;

tini : woni wadtorii neddo oo, kadi rokki dum gedal.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Mo _____ bannde mum fof, yidee, hormee.
2. Jinnaabe nana _____ elewaaji yo ngoppu hare.
3. Musee amen yidi ko elew jogiido nehdi e_____.
4. No cuddungu nii, innde ne ko _____.

- kartoo
- tini
- yeengo
- yankinaare

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Tin hoore maa, jiido ma fof hormo maa.
2. Waasde yankinaare moyyani e hay gooto.
3. Do o joodii fof, omo siibtoo sabu jogaade yankinaare.
4. Tin sehil maa mbele omo tikkan maa.
5. Mo alaa yankinaare, alaa ganndudo ko hebata dum.
6. Neddo keewdo yankinaare ko keewdo faaro.

Paamgol konngi

Mi tara konngi dii, mi haala mbele gootol heen kala na selli walla sellaani.

1. Aysata woni hikka ko e kalaas tatabo.
2. Aysata ko tiidniido e janj de mum.
3. Baaba makko yidi ko o resee.
4. Ko kaaw makko okkiri mo, o resoyaa.
5. Aysata ko jiddo daccude jande.
6. Ko Dakaar Aysata timmitinta jande mum.

Paamgol winndannde ndee

Tottirde jaabawuujii cuudfiidi e winndannde ndee

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1 : Mbele Aysata ko nehiido ?

Naamnal 2 : Hol ko holliri dum e winndannde ndee ?

Naamnal 3 : Hol ko woni yi'annde baaba mum Aysata ?

Naamnal 4 : Hol ko wadi jande rewbe ina heewi bonde ?

Naamnal 5 : E yi'annde maa, mbele debbo ina waawi waddude jande e dewgal ?

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi jeegoom celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi siimta heen no golle galle mbaawi bonnirde jande sukaaɓe bee.

Winndannde 6

Kikiide awo

Nde lekkol uddi ndee, Maari yah Jammel to maama Biraan. Maama Biraan ko miñum maama makko jibindo neene makko. O tawi doon Aliw, biy gorgol makko. Galle Maama Biraan ko jaajdo, gondo e sara maayo.

Kikiide gooto, Maama Biraan yahdi e Maari e Aliw awoyde to maayo too. Wonnoo ko caggal nde ɓe ngottii haa ɓe ngasni, tawi ina wuli no feewi. Nde ɓe njettii, Aliw heddii e **ɗoral** hee omo waɗa futbol. Maari e maama mum njoodii ebe ngawa. Ko oon hollata mo no awirtee. O totti mo loocol kaɓɓangol caas baɗɗo **ceɗdi**. Ceɗdi ngonndi heen ndii noon, ko ɗum hoowoyere. Maari yetti caas oo, weddii ɗum e ndiyam hee. Booytaani tan, o tini woodi ko dillini loocol ngol. Maari fuddii weltaade, omo miiɗoo hol sifaa liingu o jaggi. O foodi caas oo ko moyyi, o ronki. Maari wi'i yo maama makko wallu mo. Kambe ɗiɗo, ɓe ngoni e foodde caas oo. Doon tan, woodi ko betti ɓe no feewi e ko ɓe nji'i koo. Ndekete yoo ɓe njaggi ko humre ! Maari seki, woni e woyde. Maama makko deyyini mo, wi'i mo maa rokku mo e liɗɗi ɗi jaggunoo ɗii. Maari woni e moosde. Maama Biraan wi'i jooni noon yo ɓe koot.

Nde ɓe kooti ndee, o totti Maari liɗɗi ɗii, hono no o wiiruno nii. Maari juɗi ɗi haa ɗi benndi, ñaamdi e Aliw. Oon kikiide weliino no feewi. Maari yaawataa ɗum yejjitde.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonɗe ɗee e ndee ɗoo haatumeere.

jinnaabe	ummo	hakkille	hormo	dippolomaat
dadiibe	maaj	jalo	ndemri	koɗɗiido
dewgal	galle	soldaat	wuro	pentiir
goorneer	kiliifa	tawti	daro	judi
joyabo	Jeeboowo	ndeke	masoret	samor

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi ɗiɗi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ɗee, kam e firooji majje :

ɲoral : woni leydi takkiindi e maayo ;

ceɗdi : woni ko waɗetee e wannde, fuuntiree liɗɗi haa njaggee.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi ɗii, mi waanjitoo ɗi e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Yimbe fadoobe laana nana ndarii
e _____.

- ɲaral
- koral
- ɲoral

2. Kala gawiroowo caas, alaa e sago
daña _____.

- deɗdi
- ceɗdi
- peɗdi

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Laana joofii e ngoral.
2. Sammba nana lummbuu e ngoral maayo.
3. Liingu nguu wuuf cejdi ndii tan, gawirgol ngol nanngi ngu.
4. Ngoral ngal nani e hakkunde geej oo, ndiyam taarii ngal.
5. Soodoyan am cejdi njonndi, ko lacciri ndefat-mi.
6. Sukaabe bee liirii comci mumen e dow ngoral ngal.

Paamgol konngi

Mi jannga winndannde ndee, mi waanjitoo konngi dii e kayee am.

1. e - njoodii - maama - ngoral - Maari - nani - Biraan - e.
2. yo - Maari - caas - sejj - e - mum - cejdi.
3. tayii - teewu - dum - sukaabe - cejdi - mbadi.
4. e ngoral - jawdi - keewndi - maayo - telliima - hee.

Paamgol winndannde ndee

Yaltinde tinndinoore e nder winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1: Hol ko woni sara galle maama Biraan ?

Naamnal 2 : Hol ko Aliw wadatnoo e ngoral hee ?

Naamnal 3 : hol ko cejdi ngonndi e caas hee nafata ?

Naamnal 4 : Hol ko betti Maari'en nde be poodi caas oo ndee ?

So mi gasnii, mi haalana ballidiido am oo ko ñaamdugol Maari e Aliw lidfi dii tinndini mi.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi jeetati celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi siimta heen golle godde de Maari yahdi kadi e maama Biraan.

Winndanne 7

Finaal Kup Meer

Hanki kikiide, min njeeboyno kawgel futbal belngel, hakkunde ekip Gurel Siriñ e mbo Wuro Soogi. Ko finaal Kup Meer wuro ngoo wadatnoo.

Ekipaaji dīdī dīi naati teeree oo ngam **foodondirde**. Fettooɓe Gurel Siriñ bee mbaanoo no burde tiidde, kono gool mu'en oo, hono Aliw, ko lay'oowo koyngal ñaamal. Yimbe fof ina teskii no o daasirta koyngal ngal nii. Jinnganoobe ekip Wuro Soogi bee cikkata ko maa fettooɓe mumen bee naatnu bituuji keewɗi, e ko newii.

Nde arbiit oo wi'i piip tan matse oo fuddii. Fettooɓe dīdo ekip Wuro Soogi nanngi bal oo, ebe tottondira mo. Tataɓo oo yetti bal oo, dogi heen, faari mo to penngal korneer Aliw too. Faddotooɓe ekip Gurel Siriñ ina ngetoo tampinde mo. O fuunti ɓe, o rewi e hakkunde maɓɓe, haa o **huccondiri** e Aliw, gool oo. Kono, Aliw wa'i tan no majere. O diwi tan o yanoyi e koyɗe atakaa oo, o jaggi bal oo. Fof'en pobbani mo. Aliw ummii, o fettiri bal oo koyngal lay'owal ngal, o totti mbo gooto e wondiibe makko bee. Oon yahi haa na hebboo bal oo tan, yimbe nji'i mbeewa na naata e teeree hee. Fof'en kaawaa do oo doo kodo kam ummorii. Arbiit oo dartini matse oo, mbeewa baa yaltinaa, matse oo banti.

Be petti haa hojomaaji capande jeenayi dīi timmi, kono alaa heen ekip dañɗo wune. Be puɗɗii ko wiyetee seerii penaltii koo. E wattan hee, ekip Gurel Siriñ fiyi bituuji nayi, beya ndañi tati. Ko nii woni ɓe yetti Kup Meer oo.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

kikiide	timmin	loggii	tawti	bettugol
hoowoyere	tiidi	dilla	dacca	awayde
nawde	lekɗal	wallu	heende	koddiido
liise	suuwta	caas	law	weendu
welto	ɲoral	koral	ceɗdi	fof

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi diidi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

foodondirde : woni waddude haa heen gooto foola ;

huccondiri : woni gooto kala woni e yeeso oya, ebe yeewondira.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Baroode ndiddii fowru haa e _____ maayo.
2. Lat Joor wonnoo ko e _____ e tuubakooɓe bee.
3. Muusaa dogdi e bal haa _____ e gool oo.
4. _____ tenkere ina yaawrani liingu.

- foodondirde
- ceɗdi
- ɲoral
- huccondiri

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Sehilaabe no feewi ina poti foodondirde konngi.
2. Mido huccondiri e galle kolludo mi caggal oo.
3. Galleeji amen kuccondiri, ko mbedda tan rewi hakkunde majji.
4. Foodondirde kup hakkunde ekipaaji ko huunde haannde.

Paamgol konngi

Mi jannga pecce konngi dee e kala banngi. Caggal duum, mi jukkondira, e kayee am, limoore kala e alkulal ngal yahdata ngal, mbele konngol ina feewa.

1. Pettoowo oo hebtii bal oo,	a. o dogi omo hollira weltaare makko.
2. Matse oo dartinaama	b. hebbinii teeree oo tep ndiyam.
3. O naatnii bit joodfo,	c. o fettiri bal oo.
4. Tobo heewngo yanngo doo ngoo	d. o dogdi e makko haa o huccondiri e gool oo tan, o fetti.
5. Ko koyngal layfowal ngal,	e. sabu yeeboobe bee naatii e teeree hee.

Paamgol winndannde ndee

Yaltinde tinndinoore e nder winndannde

Mi jannat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ekipaaji poodondirata e teeree hee ?

Naamnal 3 : Hol no Aliw siforii ?

Naamnal 4 : Mbele layal makko ngal haljinii mo e fijirde hee ?

So mi gasnii, mi haalana ballidiido am oo ko njannu-mi e darnde Aliw ndee e nder futbol oo.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi jeetati celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi siimta heen kawgel coftalballi tawa gooto e foodondiroobe bee ko layfoowo.

Winndannde 8

Siñcaan Bojel sumii

Hannde kikiide, cumu wadii to Siñcaan Bojel. Luukaali dii mbaadi haa yimbe wuro wonnoobe e haajuuji mumen fof ngoppi, ndogi ngari. Do tolni-daa fof ada nana no hudo yoorko koo fettirta. Yimbe e jawdi fof ngoni e wullude. Fof'en **cortodii**, ina ndoga.

Haa booyi tan, gulaali nanaa to galle Aamadu. Ndeke ko biyiiko oo, Muusaa, dogi wi'i ina naata e suudu sumatndu, ina yettoya kaake mum. Yimbe wuro ngoo fof ndewi e makko hoto o naat e suudu hee. Be madi feere haa be ngartiri mo. Joom wuro oo hawridini jogiibe sagataabe bee, mbele ebe ñifa jayngol ngol. Kono henndu nduu ina beydoo tan. Ledde fof cumi, mba'i no lampaaji torso mawdi nii. Sakeeji dii fof njani, gawri ngonnoondi heen fof sarii e leydi, endi balwi kurum! Yimbe fof naji. Sukaabe bee yettaa, paarnaa to dingiral too, mawbe bee na ndeena dumen toon. Rewbe bee mbaadi gori to boyli too, ebe yooaga ndiyam, ebe totta worbe bee. Been ina ndufoya e **lewlewendu** jayngol hee. Gure godde dee ndogi ngari wallude, nde be coynii cuurki kii ina fa'i dow. Siñcaan Bojel wa'i tan no aduna pirtiido nii. Yimbe bee ngoni e habde e jayngol hee haa jamma feccini. Booytaani tan, jayngol ngol fuddii ustaade. Kono ko heewi bonii. Ndaw ko muusi ! Yimbe wuro ngoo kawroyi to dingiral too, ebe tampi, ebe kaawaa. Jamma oo juutirii be no feewi. Be ngondi e tampere, be mbaaldi e berde mettude.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonɗe ɗee e ndee ɗoo haatumeere.

naatde	hojom	teeree	attakaa	foodondirde
aw	ekip	gawirgol	mbeewa	moosa
arbiit	lidɗi	keediido	futbal	ummo
kodɗo	fobbu	hoowoyere	haawee	ndiyam
wul	yawtina	ñaago	weendu	ceɗdi

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi ɗiɗi, tawa ko e taro regiingo

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ɗee, kam e firooji majje :

cortodii : woni be njaltidi, ebe ndoga ;

lewlewndu : woni ko waɗi ɗemɗe jayngol na pa'i dow koo.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi ɗii, mi waanjitoo ɗi e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Ndeen tan Persidaa oo yettiima, elewaaji
_____ e araaraayon mum.

- kortodii
- cortodii
- wortodii

2. Henndu wuttii e jayngol haa waɗi
_____ mawndu.

- lewlewal
- kelewlewal
- lewlewndu

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dīi, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dīi e kayee am.

1. Colli dīi fof cortodii, ndiwi, pa'i dow asamaan.
2. Duñcu jayngol ngol mbele lewlewndu nduu na ustoo.
3. Rawaandu nduu wof tan, sukaaḅe ḅee fof cortodii lelii.
4. Ustu gaas oo, hade lewlewndu nduu ḅurtude !
5. Ndeen ḅe tinii cumu nguu tan, ḅe cortodii e ndiyam.
6. Gulaali ngulli tan, ḅe cortodii, ḅe ndonki yahde.

Paamgol konngi

Mi jannga pecce konngi ḅee e kala bannge. Caggal ḅuum, mi jokkondira, e kayee am, limoore kala e alkulal ngal yahdata ngal, mbele konngol ina feewa

1. Muusaa dogii fa'i to suudu too,	a. sabu sakeeji dīi fof cumii.
2. Rewḅe ḅee na y'ooga,	b. mbele ḅe ḅabbana jayngol ngol feere.
3. Meer oo addii ballal,	c. kono fof bonii.
4. Joom wuro rentinii worḅe ḅee	d. eḅe totta worḅe ḅee.
5. Jayngol ngol ustiima,	e. mawḅe ḅee ndewi e makko mbele o waasaa naatde e suudu hee.

Paamgol winndannde ndee

Yaltinde tinndinoore e nder winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne ḅee e kayee am.

Naamnal 1: Hol ko waḅi Siñcaan Bojel ?

Naamnal 2 : Mbele ḅum waḅi ko jamma walla ko ñalawma ?

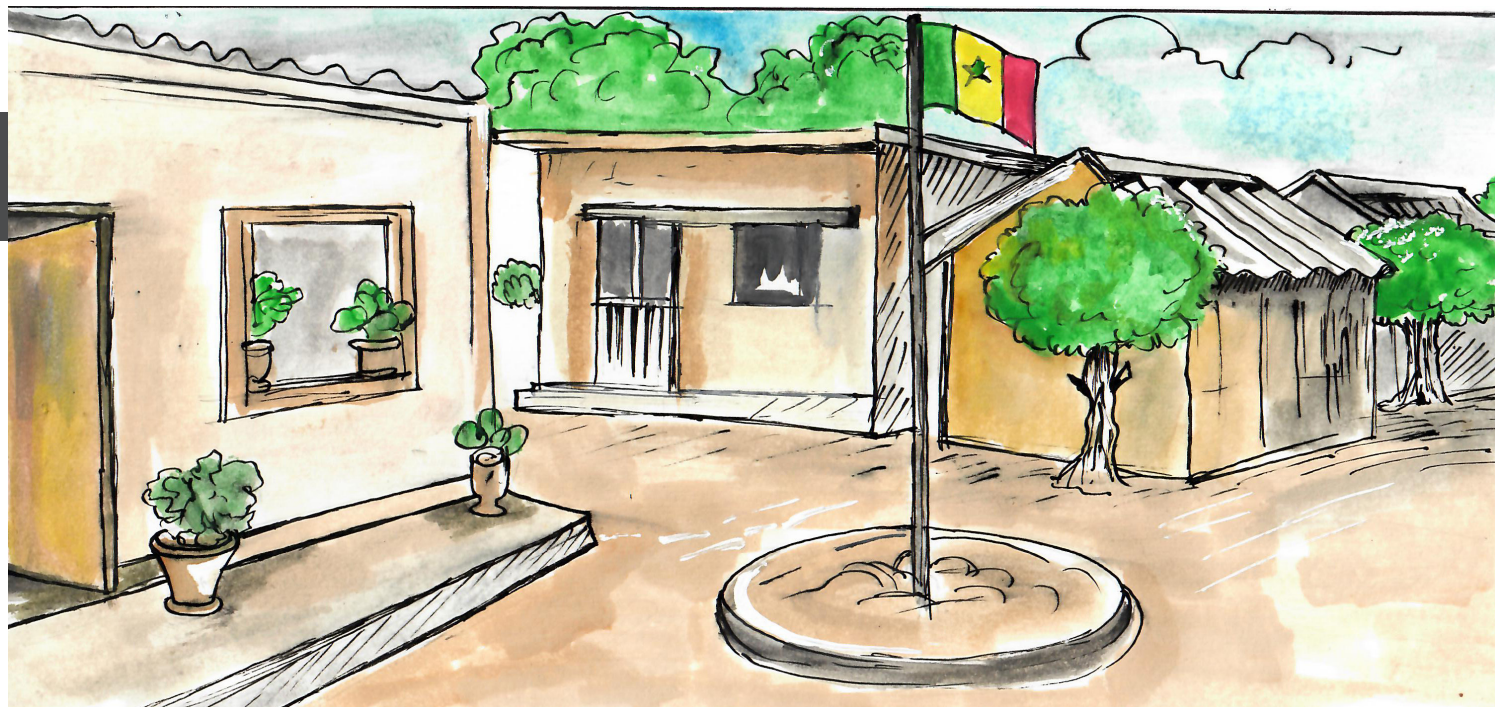
Naamnal 3 : Hol darnde rewḅe ḅee e cumu hee ?

Naamnal 4 : Hol ko waḅi ledḅe ḅee njerondiraa e lampaaḅi torso?

So mi gasnii, mi haalana ballidiido am oo ko njanngu-mi e no yimḅe nokku oo mbaḅḅi nii e jayngol ngol.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi jeetati celluḅi, tawa mido huutorii poofirḅe kaande ḅee. E dīin konngi, mi siimta caḅeele godḅe jande e nokku, tawa yimḅe nokku oo ndentu kaḅto dīi ḅum.

Winndande 9

Janngude e nder lekkol laabdo

Lekkol Commbi mahaa ko e sara fooraas mawdo, to yaltirde wuro too. Jawdi wuro ndii arat na yara e fooraas hee.

Nde lekkol oo fuddotoo maheedende, tawi dum alaa **tata**. Kulle deenaatno heen, ede ndewa e dingiral hee. Dawaadi yoo bamdi fof na mbaala heen. Kono hannde, dum doon fof bennii. Jinnaabe elewaaji bee mbadii feere haa lekkol oo mahanaama tata. Gila ndeen kulle dee nattii doon rewde. Dingiral lekkol ngal fittete aset kala. Sukaabe worbe bee ndenndiniri **mbuuwri** oo ratooji, be njoowa dum to caggal hubeere too, be nduppa dum. Subaka kala, sukaabe bee fof pittat kalasuuji dii haa laaba. Be mbada mbuuwri ndii e pubelaaji gondi dii e lobbuli kalasuuji dii.

Wadi subaka gooto, fof'en kaawaa ko jannginoobe bee e elewaaji dii ndenndi nji'i koo. Fof'en puttini gite, muɓbi kunude mu'en. Hol mo rufi mbuuwri ndii e hakkunde dingiral hee ?

Heen elew gooto, mbo kalaas jeegabo oo, yi'i koyde huunde e hedde pubel hee. O sikki ko be'i dii ndiwi miir lekkol oo e jamma hee, di ndufori mbuuwri ndii. Musee oo wi'i yo sukaabe bee boftu mbuuwri ndii, be labbina doon fof. Nde be gasni ndee, lekkol o arti laabi cer. Ngam ko wa'i nii waasa wadtude, Dirikteer oo yahi yi'oyi deenoowo oo. O wi'i dum yo o bur tiidnaade e golle makko, o wada kadi feere haa kulle natta doon naatde

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

leñol	korneer	tampere	yottii	usto
lewlewndu	walloya	hakkunde	henndu	yeewtindo
sooti	nooroo	reento	bagaas	wadi
sakkani	nawde	huccondir	laawgu	cortodii
muusi	kawgel	gool	haawee	wattindo

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi dīdī, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

tata : woni balal taartingal nokku ;

mbuuwri : woni ko renndinaa caggal pittugol, ina wi'ee kadi kurjuru.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dīi, mi waanjitoo dī e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Galle Demmba mahanaama _____ jooddo.
2. _____ ina heewi e gure teeru caggal juulde.
3. Muusaa e Sala _____ ngam yeeboyde futbol.
4. _____ ina boni e ladde.

- cortodii
- mbuuwri
- lewlewndu
- tata

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. O mah galle oo haa gasi, nde o fuddii faade e tata oo.
2. O darnii tata e hakkunde lekkol oo.
3. Joowe mbuuwri e nder lekkol ina adda rafi.
4. Lopitaal woni nokku do mbuuwri rufetee.
5. Tata wuro ngoo howiraa ko ndiyam.
6. Tobo ngoo libii tata galle Hammadi oo.

Paamgol konngi

Mi jannga winndannde ndee. Caggal duum, mi waanjitoo konngi dii e kayee am ; tawa mido reggondira di no di ngardi nii e nder winndannde hee.

1. Gila ndeen kulle dee nattii doon rewde.
2. Dawaadi yoo bamdi fof na mbaala heen.
3. Lekkol Commbi mahaa ko e sara fooraas mawdo.
4. Jinnaabe elewaaji bee mbadii feere haa lekkol oo mahanaama tata.
5. Nde lekkol oo fuddotoo maheede ndee, tawi dum alaa tata.

Paamgol winndannde ndee

**Burbe feeñde, ko wadi koo,
do wadi doo e no yahri nii**

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1: Hol ko woni e sara lekkol Commbi hee?

Naamnal 2 : Hol ko wadi kulle na naatatnoo e lekkol hee?

Naamnal 3 : Hol wadbe feere haa lekkol oo mahanaa tata ?

Naamnal 4 : Hol ñalawma lekkol oo fittetee?

So mi gasnii, mi haalana ballidiido am oo ko njanngu-mi e darnde sukaabe bee e laabal lekkol oo.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi sappo celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi siimta heen peeje lelnaade haa lekkol nokku amen oo wadanaa tata.

Winndannde 10

Doktoor mawdo

Hannde, Madam Kan jannginta ko no neddo sifortee. Yero e funeere mum Maari mbi'i ina mbaawi sifanaade mo debbo jaambaaro mo be nganndi. Oon woni doktoor mawdo gondo e lopitaal hee. Galle makko e galle baaba Umar takkondiri. O wi'etee ko Maymuuna, o buri anndireede ko Doktoor Sek. O dañi ko duubi capande nayi ; tee kadi, omo jogii sukaabe. Ko o bodeejo mo darnde hakindiinde. Adii welde be o safrata bee fof ko mooso makko ngoo ; caggal duum ko yitere njurum yumma nde o yeewrata be ndee.

So omo dawa liggoyaade, nji'aa omo bornii comci jooddi, kono so o yottiima lopitaal, o bornotoo ko wutte daneejo tal, laabdo cer. Ko o neddo coftudo no feewi. Ñalawma oo fof, o jabboto ñawbe bee, o yeewa be, o ñawnda be.

Doktoor Sek, ko fof'en njidi dum : so wonii to lopitaal too, walla ko to leegal mabbe too. Ko o jardo ñemmbude. **Laabndeeru** makko **diwtii keerool**. So lewru maayi, omo heewi wallitde sehilaabe makko bee. Omo rokka be ko woni kala : nebbam, maaro, comci, kaalis, ekn. Yontere bennataa noon, tawa yimbe leegal ngal pindinaani mo jamma mbele omo walla be e ñawdo muusaado no feewi.

Doktoor Sek wallata ko fof'en, e bernde laabnde. Ko duum wadi haa sukaabe bee ina mbi'a mo, neene leegal ngal.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

rewa	tata	fellita	pubel	y'eewtoo
waasa	toowa	njiidi	nokku	kikkotirii
artir	meeter	njajardi	kaawaa	aduna
luuka	lewlewndu	garjen	faamde	walloyi
hayno	ñawndata	daano	fottitin	nisde

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi dīdī, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

laabndeeru : woni neddo waawde wallirde doole mum walla jawdi mum ;

diwtii keerol : woni burtii do fotnoo haadde doo, ina heewi no feewi.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dīi, mi waanjitoo dī e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1 Moni kala ina anndi _____ makko nguu
alaa paltoor.

- kulndeeru
- ndeereeru
- laabndeeru

2. Nguli kii _____, mi leppii cep
warñeende.

- diwdiwndiral
- diwtii keerol
- diwtal

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Do njii-daa mo fof, omo fiibi yeeso sabu laabndeeru.
2. No jehre ndee jirwiri nii, dum diwtii keerol.
3. Laabndeeru mabbe wadi haa kala yeewoydo be, be teddin dum.
4. No Umaar juutiri darnde nii diwtii keerol, kono oo ndaama buri mo.

Paamgol konngi

Mi jannga winndannde ndee, mi waanjitoo konngi dii e kayee am.

1. oo - ko - Maymuna - innde - doktor.
2. berde - oo - ñawbe - Ñalaande - deeynat - doktor - bee - kala.
3. e maayndu - koo - rokkira - o. - O - ittata - kala, - Lewru - jogii - ko - o
4. huunde. - Sek - heen - Doktor - fof'en - wallata - ko, - daminaaki - tee - o - hay

Paamgol winndannde ndee

Burbe feeñde, ko wadi koo,
do wadi doo e no yahri nii

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1: Hol ko woni innde e yettoode Doktor oo ?

Naamnal 2 : Hol no doktor wa'i e sifaa ?

Naamnal 3 : Hol no doktor oo wa'i e jikku ?

Naamnal 4 : Hol no o wallirta yimbe bee ?

So mi gasnii mi haala burdo teskinaade e winndannde ndee, ko wadi koo, do dum wadi e no dum yahri nii fof.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi sappo celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi sifoo heen neddo tiidniido e golle mum.

Winndannde 11

Hol ko woni mboros ?

Ngam heblanaade ko min njanngata koo, musee amen ko biido min, miin e giyiraaɓe am diido wodɓe, yo min njah to dispaaseer leegal too. Ko mawɗo dispaaseer oo min naamnotoo ko yowitii e **mborosaaji**.

Miin e giyiraaɓe am ɓee, min njidi anndude ko : « Hol ko woni mboros ? Hol no dum wa'i ? Mbele edum waawi ñawnude neddo ? »

Mawɗo dispaaseer oo bornii ko buluus daneejo. O jabbii min ko e biro makko. O jaabiima min e ko min naamnii mo koo. O wi'i : « Mboros, ko dum kullel ngel yi'otaako e yitere mehre. Ko ko famɗi haa ko masinɗel bi'eteengel mikroskop dum waawi yiireede. Ko dum waɗata koo e banndu noon, ina tinee saanga nde neddo ñawi ndee. Mborosaaji dii, nji'etaake, kono eɗi tawee do woni kala : e henndu, e ndiyam, e ledɗe, ekn. »

Doktoor oo beydi heen, o wi'i : « Jooni, ina waɗi e mborosaaji di ledɗe natti waawde warde. Ko wa'i no kullon mbi'eteekon wiris kon, e bakteriiɗi, e godɗum ko yi'otaako e yitere, fof ko e leyɗi mborosaaji dum njeyaa. »

Ina waɗi mborosaaji burɗi toksidde haa diwti keerol. Mborosaaji ina keewi ko njibinta, tee ko e sifaa jaawɗo kadi. Ina e majji nafooji en, kono godɗi dii ñawnat en. Doktoor oo wallii min haa min ndaani jaabawuujii e ko nawnoo min koo fof, ko yowitii e mborosaaji dii. Emin keppe hootde haa min **njaajna** dum e lekkol hee.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

rew	how	fibo	poolel	yeewto
salto	lollu	yiidude	nokkere	aset
artira	musee	njaajeendi	kaawel	duunde
luukata	lewre	garfo	faram	walloyde
haytude	raddo	danngal	fottitina	teddungal

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi didi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

mborosaaji : woni kullon mbaawkon wonde sabaabu ñabbuuji, ina wi'ee kadi mikorobaaji ;

njaajna : woni cara walla caakta, mbaɗa feere haa nanee e ko buri yaajde.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Hannde rajooji dii fof nana _____ kabaruuji jowitiidi e jontinooje.

2. Coodo-den haa laaba, mbele eden ndaɗa e _____.

3. Colli dii no keewri hikka nii _____.

4. _____ oo joom oto ina seedtinii e leegal hee.

- laaɓndeeru
- njaajna
- mborosaaji
- diwtii keerol

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Yidde dadde e mborosaaji wadi omo laaba e kala sahaa.
2. Jimdi makko bambaadi dii nana njajna innde makko.
3. Mborosaaji poti ko e gertoode mawnude.
4. Ebe na njajna kabaruuji dii woto heewbe tinde.

Paamgol konngi

Mi feewtina kala heen konngol, mi waanjitoo e kayee am.

1. maa - en - oo - mboros - ko - Mawdo - ndee - anndin - dispaaseer - woni.
2. oo - buluus - ko - Nakkoo - daneejo - boornii.
3. toksidi - dii - feewi - ina Mborosaaji - no.
4. naamne - bee - Janngoobe - njabtoo - nana - dee.

Paamgol winndannde ndee

Burbe feeñde, ko wadi koo,
do wadi doo e no yahri nii

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

- Naamnal 1: Hol ko musee oo wi'i yo elewaaji dii mbaɗoy ?
Naamnal 2 : Hol ko mawdo dispaaseer oo boornii ?
Naamnal 3 : Hol leyɗi mborosaaji nganndinaa e winndannde ndee ?
Naamnal 4 : Hol no mborosaaji mba'i ?

So mi gasnii mi haala burdo teskinaade e winndannde ndee, ko wadi koo,
do dum wadi e no dum yahri nii fof.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi sappo celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi sifoo heen ñawu ngu mboros addata.

Ñakku to dingiral wuro too

Hannde subaka, ñakkoobe bee ko arbe to dingiral wuro too. Ko sukaabe dañbe bee e duubi sappo, heewi heewi, poti ñakkeede. Maari e Yero ngardiima, be padaani boom haa baaba mabbe nawa be. Dingiral ngal noon jirwii no feewi. Ñakkoobe bee **ndiiñii** kabirde mumen. Be peewnanaama nokkuuji ñakkirdi keewdi. Taabe dee mbertaa darapuuji daneeji tal. Boyetaaji badɗi pinnguuji e **hottollo** ina pawaa e dow taabe hee. Pubelaaji kuuraadi mbaɗaa to les taabe too. Ko toon kabirde kuutoraade haa ngasi dee mbeddetee.

E dow taabal ñakkoowo oo, karnal manngal fawaa doon, inde yimbe ñakkotoobe bee na mbinndee heen. Ina winndee heen kadi duubi mabbe, kam e innde neene mabbe e innde baaba mabbe. Sukaabe bee na ndanji, ebe ngondi e jinnaabe mabbe. Burbe heen suusde bee, hono Maari e Yero, been kam njetti tan be porti juude mumen, be ñakkaa.

Ina wadi heen sukaabe debbe hulde seeda, ebe leela fortude juude mabbe. Heen sahaaji boom, wada heen yahtirbe caggal, ebe ciñña. Paate, miñigel funeebe bee noon, ko kulɗo. O futtini gite tan, o suudii caggal baaba makko. Ñakkoowo oo badtii mo, omo fijda e makko, omo jalda e makko. Do Paate jalata doo tan, tawi pinngu oo naatii, tee o tinaani nii. O hebaani boom no o woyiri. Kanko o wondoytaa e ñawu came.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonɗe ɗee e ndee ɗoo haatumeere.

jamma	gasnu	naw	bakteri	matse
dispaaseer	koyngal	sappo	oon	jayngol
naatde	suudu	mboros	laawgu	keeridiido
arbiit	yana	jagga	ekip	debbo
wiris	fobba	kaggu	jagga	huccita

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi ɗiɗi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ɗee, kam e firooji majje :

ndiĩnii : woni njodɗinii ;

hottollo : woni wirowalla bukki.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi ɗii, mi waanjitoo ɗi e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Rewɓe ɓee _____ looɗe mumen sara balal.

- wiiñii
- ndiĩnii
- siiñii

2. O yahii farmasii soodoyde _____ ko o ñawndiri gaañannde makko.

- bollollo
- tallotallo
- hottollo

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dīi, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dīi e kayee am.

1. Elewaaji dīi ndiīñii saakuuji mumen dow taabal.
2. Farmasii oo yeeyii dūm hotollo wodeewo.
3. Sagginoobe ndiīñii teewu nder barme.
4. Hottollo na heewi galle doktoor.

Paamgol konngi

Mi jannga winndannde ndee. Caggal dūum, mi waanjitoo konngi dīi e kayee am, mi reggondirira no dī ngardi nii e nder winndannde hee.

1. Heen sahaaji boom, wada heen yahtirbe caggal, ebe ciñña.
2. Pubelaaji kuuraadi mbaɗaa to les taabe too.
3. Ko sukaabe dañbe bee e duubi sappo, heewi heewi, poti ñakkeede.
4. Ñakkoowo oo badii mo, omo fijda e makko, omo jalda e makko.
5. Ñakkoobe bee ndiīñii kabirde mumen.

Paamgol winndannde ndee Maantorde winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1: Hol to ñakku oo wadi ?

Naamnal 2 : Hol no do ñakku oo wadatee doo wa'i ?

Naamnal 3 : Hol ko holliri wonde Paate suusaa ñakku ?

Naamnal 4 : Hol ko wadi Paate wondataa e came ?

So mi gasnii, mi sifoo maantorde winndannde ndee.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi sappo celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi sifoo heen ñawndoowo gooto baawdo golle mum.

Hannde woni ñalaande lorgol ledde. Yero e sehilaabe mum nana mawnina nde hannde, kamen e yimbe wuro ngoo. Meer debbo oo, kam e diisondirbe mum fof ngari. Sukaabe nokku oo njalti law, ngam heblanaade ndeen doon ñalaande. Tokosbe bee yetti pittirdi kam e pubelaaji, ebe labbina nokku oo. Burbe mawnude bee, dabbayi **doornde** e peeluujje e ratooji. E **baarnde** tali oo fof, gasde ngasaa doon. Kaaw mum Maari e Yero woni e ubbude doornde ndee, sehilaabe mabbe bee na ndoosa. Hakkunde gaska e ngaska fof, be ngoppa doon hakke meeteer yolnde. Rewbe bee na ñoota saakuuji di ledde dee kurlirtee ngam hisnude de. Ko be liggotoo koo fof, ina yahdi e jirwingol.

Be ngoni heen haa booyi tan, be nani sirenaaji e korne otooji. Tawi ko meer oo arata, omo wondi e yimbe mum. Nde be njettii, yimbe nokku oo fof njabbii be, ebe pijana be, ebe njimana be. Meer oo yetti konngol, o siftini nafoore lekki e nguurndam yimbe bee. Nde o gasni, o ummii, o yahri koyngal, o fa'i to nokku lorgol too. O yetti lekkel tokosel, o ubbi ngel e ngaska, o rufi heen ndiyam ngonnodam e siwoo bodeejo, diiñinoodo doon. Sukaabe bee kam, nana tan ndiwa ina ndippa, sabu weltaade be no feewi e ñalaande hee. Ledde keewde, joodde, loraama. Caggal duum, fof'en njahi njaroyi follere buubnde galle Musee Saaña, be ñaami beñe belde moomaade njuumri.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

forti	leegal	salora	feccere	dispaaseer
biro	raŋ	ñakku	pinngu	waaro
siwtidaabe	bakteri	tinde	foti	batu
yetto	buluus	hottollo	wiris	ñawu
yitere	milimeeter	mikoroskop	hul	mboros

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi diidi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

doornde : woni ko beydetee e doofde leydi haa bura wuurnude ko fudata ;

baarnde : woni ko baari e sara nokku, tawa na takkii heen.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Sukaabe bee na pija e _____ galle hee.
2. Woto yejjit wadde _____ e ngaska hee, so ada lora lekki.
3. _____ ina remee no fewi e diiwaan Tammbaa hee.
4. Dannotoobe bee _____ bagaas mumen sara oto.

- ndiiñii
- baarnde
- doornde
- hottollo

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Yuppan am doornde ndee e pañe jehre hee.
2. Lekkool oo nani to baarnde dispaaseer ndee.
3. Ko doornde ndee moyyini ndemanteeri ndii.
4. Baarnde ndee ina e hakkunde leeso ngoo.
5. Taabe jeere dee ngoni ko to baarnde lekkool too.
6. Pijirgel maa nana to baarnde taabal too.

Paamgol konngi

Mi tara winndannde ndee. So mi gasnii, mi waanjitoo konngi dii e kayee am, mi timmina di.

1. Tokosbe bee yetti pittirdi kam e pubelaaji, ebe nokku oo.
2. Ledde keewde, joodde,
3. Meer debbo oo, kam e mum fof ngari.
4. Tawi ko arata, omo wondi e yimbe mum.

Paamgol winndannde ndee Maantorde winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1: Hol yimbe teskiniibe e winndannde hee ?

Naamnal 2 : Hol to ledde loretee ?

Naamnal 3 : Hol ko holliri gargol meer oo ?

Naamnal 4 : Hol ko meer oo wadi ngam jeyeede e golle hee ?

So mi gasnii, mi sifoo maantorde winndannde ndee.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi sappo celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi sifoo heen dipitee gooto meedfo taweede labbingol lekkool amen.

Winndannde 14

‘Doofto-dēn ko fof’ēn ndenndi

Ko waktu jeenabo yoni. Yimbe nana ngoni e dingiral lekkol hee. Jooni waktu pooftagol yonta. Elewaaji dii nana e nder kalasuuji mumen. ‘Do tolni-daa fof, ada nana daade jannginoobe bee, ebe ciftina janngoobe bee sardiiji lekkol lelnaadi dii. Heen sahaa nanaa diraango manngo, tawa ko elewaaji dii njaabtotoo naamne jannginoobe bee.

Yero wayniima Madam Kan ngam y’oogoyde ndiyam to robine too. Ko o jejjitnoodo wadde ndiyam e butel makko. Robine oo heedi ko to bannge kalaas musee Saañaa too. O dogi ko yaawi, sabu o yidaa luuteede hay huunde e ko musee oo haalata koo e ganndal digaango. E nder heñaare makko, o yani kisa. Tawi dingiral lekkol ngal fof na heewi tep ndiyam. Kaakooli ledde dii na kaya e nokkuuji tudde dii. Kalaas musee Kan kam hebii gedal mum, sabu ndiyam dam nana **wala** toon. Ko dum hubeere booynde. Nde nattii tiidde no feewi. Sennge oo yahii haa **wuurii**. Pentiir balal ngal heefima haa laabi.

Goram, Yero ummii yi’i no comci kesi di o bornii dii tunwiri nii. Junngo makko ina bula y’iiyam, ina wojji coy. O waddi sekre e gacce, tan o fa’i to robine too. Dingiral ngal na yeewi. O yi’aani hay gooto boowal. Robine oo ina wala tan. O miiiii haawnaaki tawa won jejjitdo mo sokde. Ndiyam ndufojam dam na wala, ko dum bonnere. Welsindaare men, maa dum addan en cadeele. Ko fof’ēn ndenndi kam, yo fof’ēn ndeen dum.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

peel	debbo	dingiral	ngaska	siwoo
yimana	ɗabboyde	jabbo	raŋ	fortu
korne	fiyannde	nokku	pubel	follere
pinngu	accu	hakkunde	moggo	roosa
raddo	fiɓde	ñakku	koyngal	darap

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi ɗiɗi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

wala : woni na rufi, na ili yaha ;

wuurii : woni yahri bannge, aarii.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi ɗii, mi waanjitoo ɗi e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. So tobii, doo fof tudat, ndiyam ɗam _____.

- kala
- fala
- wala

2. Feewtin taabal ngal, engal _____.

- suurii
- wuurii
- kuurii

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dīi, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dīi e kayee am.

1. Miin mi naatataa e huḃeere ndee, sabu ende wuurii.
2. Attaay njaratnoo-mi oo rufii, nana wala.
3. Penngal puccu ngal nana darii cot, ina wuurii.
4. Ndiyam robine na wala ina fa'i dow huḃeere.

Paamgol konngi

Mi jannga winndannde ndee. So mi gasnii, mi waanjitoo konngi dīi e kayee am, kadi mi timmina dīi.

1. Do tolni-daa fof, ada nana..... jannginoobe bee.
2. E nder..... makko, o yani kisa.
3. oo yahii haa wuurii.
4. Kaakooli ledde dīi na e nokkuuji tudde dīi.

Paamgol winndannde ndee Tonngude tay're winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne de'e e kayee am.

Naamnal 1: Hol burdo teskeede e nder winndannde hee ?

Naamnal 2 : Hol ko wadi ?

Naamnal 3 : Hol to gedde de'e mbaadi ?

So mi gasnii, mi tonnga tay're sakkitiinde e winndannde ndee e konngi tati e kayee am.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi sappo celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande de'e. E diin konngi, mi sifoo heen huḃeere booynde.

Winndannde 15

Cehilaagal

E nder kalaas amen, mido jogii sehil bi'eteedo Wik. Innde makko tigi rigi ndee ko Wiktoor, kono ende rabbiidinaa tan Wik. Ko o suka gorko baleejo, dabbo, moyyo no feewi. O bornotoo ko bornungal timmungal. O wadata ko tuuba, e tiset lekkol oo. Min njiidaa galle, kono emin njahondira, tee jinnaabe amen ina mbeltii heen no feewi.

Sehil am oo hodi ko caggal lekkol oo, e huweere raneere wondunde e cuudi hudo didi. Galle maabe oo na wadi peron jaajdo kam e dingiral keewngal ledde. Dingiral ngal na wadi caali do baali e be'i ngoni. Miin e Wiktoor ndenndi taabal. So min njaltii poofteel min ngona e ñaamde **njoobaari** amen, e les lekki manngoowi mawki ngonki e hakkunde dingiral lekkol hee.

So feeto Pak yontii, Wik nokkanat kam bool ngallak. So juulde Taaske yontii, o ara o ñallana min. Emin nanondiri no feewi. Omo anndi jinnaabe am bee, kam yoo mawniraabe am e miñiraabe am fof. Miin ne, mido anndi yimbe galle maabe fof.

So kikiide arii, so min ngasnii jande, emin mbaadda ekkitorde amen. Min ngona e ekkitaade kam e wostondirde mijooji e naamne caftude dee. Dañde sehil ina moyyi no feewi. Miin, mido weltii e cehilaagal am e Wik ngal, tee mido yidi ngal yahra noon **kaaddi** nguurndam amen. Nde mbii-moo-mi noon fof, o moosa, o wi'a "Aamiin!". Min ngona e yahde emin njala sabu weltaare.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

ñakku	pinngu	leegal	juutdo	wayno
waktu	diw	came	weddo	batu
huutoro	Paate	sireen	tali	tawa
buuba	juuta	cadeele	dingiral	rufa
walloya	ardo	ñawu	leñol	nan

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi diidi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

njoobaari : woni ko nawortee ina ñaamee ;

kaaddi : woni do foti fof, do joofi.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi timminira konngol kala helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Ndiyam nana _____ caggal nde satalla kaa yani.
2. Yahde e ladde alaa _____ feewnitaaki.
3. Jiddo jam saloto tooñde _____ balde mum.
4. Tellin baraade ndee nana _____, woto nde rufde.

- njoobaari
- wuurii
- kaaddi
- wala

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Nde sukaaḅe ḅee njahata wakkaas, ḅe tottaama njoobaari.
2. Cukalel ngel wuurii ḅokki mawki kii.
3. So nedḁo ina ḁannoo fotaani naworde njoobaari.
4. Caali amen nana wuurii gila e henndu ḅennundu nduu.
5. Fulḅe mbi'i njoobaari bonnataa laawol.
6. Njoobaari ḅuri moyḁude ko e joodiido ḁo gootel.

Paamgol konngi

E naamnal kala, mi suḅoo jaabawol peewngol ngol, mi winnda ngol e kayee am.

1. Hol no sehil ciimtoowo oo wi'etee ?
a) Wiktoriin b) Wiktoor. c) Wiktoriyaa.
2. Hol ko woodi galle Wiktoor'en ?
a) cuudi huḁo ḁidi b) cuudi mahdi ḁidi c) cuudi tati
3. Hol ko Wiktoor rokkata sehil mum oo ?
a) kayeeji b) ngallak c) caakri

Paamgol winndannde ndee Tonngude tay're winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne ḁee e kayee am.

Naamnal 1 : Hol yimḅe haaletteeḅe e winndannde hee ?

Naamnal 2 : Hol no galle Wiktoor'en wa'i ?

Naamnal 3 : Hol ko woni e dingiral galle Wiktoor'en hee ?

Naamnal 4 : Mbele ciimtoowo oo ko punaado ?

So mi gasnii, mi tonnga tay're sakkitiinde e winndannde ndee e konngi tati e kayee am.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi nayi celluḁi, tawa mido huutorii poofirḁe kaande ḁee. E ḁiin konngi, mi siimta heen no ciimtoowo oo e sehil mum mbaḁi ḁande juulde Taaske.

Winndannde 16

Potagol ngol

Ñande juulde Taaske, ko mi jahnoodo fotoyaade to Sule. **Estijoo** Sule woni ko e tali hee. E damal fotordu hee, ina wadi ban juutdo. Sukaabe worbe na njoodii doon, na ndefa attay, ebe njeeba tele. Estijoo oo wadi ko pentiir daneejo, ina winndaa heen : « Galle Sule, Potoowo **ɲanaa** ». Ina natoraa heen potirgal e widewoo, e les mum ina winndaa niimaro telefon. E nder estijoo hee, ina wadi cuudi didi keewdi kabirde. Ina ɗakkaa posteeruuji mawdi, di mbaɗaa kaadaruuji haa yoodi.

Sule naatni mi e suudu wodndu nder nder nduu. O jodɗini mi e siis, rido joodɗo heedti mi caggal. Ina wadi kadi nate piindi ndi mbaadi keewndi. Sule feewtini hoore am, o wi'i yo mi faw juude am e dow koppi. O yeewi mbele butuɗaaji comci am mbokkiima, kadi mbele jodnde am ina feewi. O yahtiri caggal seeda, o yetti potirgal makko. O yeewtii mi kadi godngol, so tawii fof moyy'ii, o hubbi lampaaji didi mawdi e banngge kala, o darii noon caggal potirgal makko. O wi'i mi : « Wii meersii ! » Nde kaalat-mi ɗum tan, nan-mi cak ! Mi fotiima !

Sule wi'i mi yo mi aran fotooje am janngo. Ngummii-mi mido yaha, o ñifi lampaaji didi dii, o duusi mi haa to damal too. Mbayni-moo-mi, njah-mi.

Sule ko potoowo mawɗo. Mido heppi nde subaka arata haa mi addoya fotooje am.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonɗe ɗee e ndee ɗoo haatumeere.

ardo	huur	ñoota	leegal	laaɓ
dabbo	mawɗo	moosa	moggo	aawto
nan	manno	ummo	diw	yid
hakkille	digaango	harde	ñakkoowo	ngallak
peron	cehilaagal	caali	dumunna	huɗo

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi ɗiɗi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ɗee, kam e firooji majje :

estijoo : woni suudu fotirdu, walla nokku ɗo yimbe potetee ;

ɗanaa : woni yoyɗo, karallo baawɗo golle mum.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi ɗii, mi waanjitoo ɗi e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Nabu ko mooroowo _____ baawɗo meccal mum.

- ɗari
- ɗanaa
- ɗaaraa

2. Mido waɗoya foto dantitee to _____ too.

- estaad
- bileejo
- estijoo

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Estijoo ko nokku do fotooje mbadetee walla misik.
2. Hasan ko baylo nanaa, duum wadi ko o weedaa fof o bonna dum.
3. Hannde ko to estijoo too lootoytoo-mi.
4. Estijoo ko dum estaad mawdo do bokse wadetee.
5. Suudu tokosuru do surga hodata ina wi'ee kadi estijoo.
6. So ñootoowo nanaa tayii bagi wadaama comcol, a yeebat ngol.

Paamgol konngi

Mi jannga winndannde ndee, mi waanjitoo konngi dii e kayee am.

1. yidii - yahat - so - Demmba - estijoo - fotooje.
2. yoydo - nanaa - pindo - Jannginoowo wonat.
3. foti - nawde - nder - Sule - suudu - ko - mi.
4. kadi - baleere - am - yeesirii - yeesoode - o - hoore.

Paamgol winndannde ndee Tonngude tayre winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1 : Mande ciimtoowo oo yahi fotoyaade ?

Naamnal 2 : Hol do estijoo Sule oo woni ?

Naamnal 3 : Hol ko woni e estijoo Sule hee ?

Naamnal 4 : Hol ko Sule wadi ciimtoowo oo nde o fotata dum ndee ?

So mi gasnii, mi tonnga tayre sakkitiinde e winndannde ndee e konngi nayi e kayee am.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi nayi celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi haala heen ko ciimtoowo oo wadi, caggal nde arani foto makko ndee.

Winndannde 17

Ñalawma coftal balli

Hannde min mbaɗoyat coftal balli to teeree lekkol too. Nde min ceertata hanki, madam amen wi'iino min yo min ngaddor mayooji. Nde min ngari, min pawɗi kaake amen e nder kalaas hee haa gasi, min mbaɗi ranj e damal hee.

Miin bornii-mi ko mayoo werte joodɗo. Madam oo siftini sardiiji nehdi lekkol oo. Ekipaaji dii mbaɗi **lenji** tati, wertowol, oolol e bodewol, no araaray leydi men wa'i nii. Kala lenjol, wada rewbe e worbe. Tokosbe bee keedi yeeso, lenji dii njoodii no feewi. Min njippini juude amen haa cawndii koyde, miden njima, miden maaja, min pa'i to teeree too.

Teeree coftal balli oo woni ko to caggal lekkol too ko ina abboo e meetereeje teemedere. Murlol jaajngol na diidaa doon, e nder heen wadi do fijetee. Nde min taartotoo nokku oo, emin ndogira seese seese. Madam oo na holla min, emin poodta balli amen, hade amen ruttaade to ekip amen too. Booytaani tan, min naati nder teeree too. Toon ne, min ngonni toon e foodtaade, emin padi haa arbiit oo suufla. Kawgel ngel fudɗii.

Hannde, ko ekip werta, mo njeyaa-mi oo, waddata e ekip oolo oo. Wodeebe bee ngonani amen arbiit. Matse oo noon weebataa, sabu min mbaɗnoo ko **dekki** e kawral amen cakkitiingal ngal.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

bitik	wayno	uddu	wala	bentenki
waynoo	rufa	hofru	estijoo	ɲanaa
nanondira	yettoya	lekki	wostondirde	kaadaar
posteer	leydi	haalira	wadi	digaango
wuurii	booyi	sobbitoo	jirwinde	meeteer

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi didi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

leni : woni doggi yimbe reggondirbe, ina wi'ee kadi gori, lase walla ranjuuji ;

dekki : woni waasde foolondirde walla hawondirde, ina wi'ee kadi kore-kippe walla matse niil.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Mbiruuji didi mawdi dii mbaɗdii hannde _____.
2. Ko karallo _____ tan waawi feewnude ngal doo kuutorgal !
3. Naalanke oo wadi lefol mum ko e nder _____ mawɗo caggal leydi.
4. Hade amen naatde kalaas, musee oo wi'i ko yo min mbaɗ _____ didi.

- leni
- ɲanaa
- dekki
- estijoo

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. E nder lenji, gooto kala darotoo ko bannge mum.
2. Diidi kofiidi ko dum lenji.
3. Fijirde lidoo wadataa dekki.
4. Dental ngal nana ruttoo, ina wadi lenji.
5. So dekki mbadii won kawaado.
6. Yoboobe faktiraaji ndiyam nana mbadi lenji.

Paamgol konngi

E naamnal kala, mi suboo jaabawol peewngol ngol, mi winnda ngol e kayee am.

1. Hol to sukaabe bee ndaji, caggal nde be ndiini kaake mabbe ndee ?
a) e dingiral hee b) e mbedde hee c) e damal kalaas hee
2. Hol wonbe e lenjol hee ?
a) worbe bolbe b) worbe e rewbe c) sukaabe tan
3. Hol ekip kawnoodo e kawgel cakkitiingel ngel ?
a) ekip ooli oo b) hay gooto hawaani c) ekip werte oo

Paamgol winndannde ndee Tonngude tay're winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1 : Hol to sukaabe bee ngoni ?

Naamnal 2 : Hol wonnoobe e lenji hee ?

Naamnal 3 : Hol no coftinoowo banndu mum wadata ?

Naamnal 4 : Hol sabaabu sukaabe bee ina coftina balli mu'en ?

So mi gasnii, mi tonnga tay're sakkitiinde e winndannde ndee e konngi nayi e kayee am.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi nayi celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi siimta heen kawgel e no ngel gasiri.

Winndannde 18

Pundegol lekkolaaji

Maari e Yero ko e goornomaa lekkol oo ɓe njeyaa. Ebe njeyaa e wadɓe haa lekkol maɓɓe funodaa e lekkol Koli Fay, to Binnjoona. E dow duum, ɓe njahi ɓe yeewoyi Madam Kan mbele ina rokka ɓe miijo. O wi'i ɓe yo ɓe ndew e ɗee ɗoo jamirooje :

- Tintinde elewaaji ɗii fof wonde ebe njidi lekkol oo ɗaɗa funeere.
- Tintinorde kadi jinnaabe elewaaji ɗii, kam e goomu kisal lekkol oo.
- Naamnaade jannginoobe ɓee miijo mumen, nde jojji kala.
- Yiilaade lekkol mo ɓe njidi funodee e lekkol maɓɓe.
- Huutoraade enternet ngam ɗaɓɓitde lekkol oo, so jojji.
- Yeewde wallidiibe, yahda heen kadi e goomu kisal lekkol oo.
- Renndinde, e kala hitaande, kaalis baawɗo gollireede ko lelɗa koo.
- Haalande ɓee ɓe njid-ɗon funodeede, hol ko ɗamini-ɗon e maɓɓe.
- Huutoraade enternet walla ɓataake binndol, haa kaaldon e maɓɓe.
- Fibondirde aadi haa yeewoyon funeeɓe mon ɓee.
- Wostondirde e maɓɓe ɓataakeji, njeewtidon e ko nanondir-ɗon koo.
- Haaldude e maɓɓe ko yowitii e aada e finaa-tawaa, janɗe, ɓesnguujji, geɗe aduna, fotdeeji, ekn.
- Tonngude ko njid-ɗon wadde koo fof, ndarnon kadi goomu toppittoongu ɗum.
- Rewindaade noon no moyyi mbele geɗe ɗee fof ina ndewi laawol.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

sabbundu	waawra	didi	ummo	siwtidaabe
ceñdi	notaabal	bale	serkita	bornungal
daabbude	galleyol	bentenki	tiidi	yontere
pooftel	la'al	huunde	jamma	juut
likkondir	wuur	peron	ñalaande	wostondir

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi didi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

jojji : woni ko haani walla ko foti ;

bataake : woni derewol kabaaru binndangol faaraa e neddo.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Direkteer lekol oo wi'i ina _____ elewaaji dii fof ndaňa defte.

- jojji
- wojji
- bojji

2. Elewaaji Ndakaaru mbinndii _____ faade e funeebe mumen to Ndar.

- lappetaake
- bataaka
- bataake

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Ina joji fedde bambaare kala lelina sardiiji mum.
2. So ada winnda bataake, ada heen waawi haalde nguurndam maa fof.
3. Jarnugol jawdi fof e maayo ina joji.
4. Bataake winndetaake, haalet.
5. Direkteer lekkol oo winndii Persidaa bataake.
6. Maari winndii bataake kaaw mum gondo caggal leydi.

Paamgol konngi

Mi waanjitoo konngi dii e kayee am, tawa mido seernda kelme dee mbele taro ngoo weeba.

1. MarieYerokoyahbe laaroyde madammu'en.
2. Lekkolaajididipunodaadipotikoyahondirde.
3. Njeewtideegedeadaecosaanmon.
4. Kuutoro-deeenternetwallanoonbatakeeji.

Paamgol winndannde ndee Tonngude tay're winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1 : Ko e hol duum Maari e Yero njeyaa ?

Naamnal 2 : Hol ko jogori wafde hakkunde lekkol Maari'en e lekkol Koli Fay oo ?

Naamnal 3 : Hol do lekkol Koli Fay woni ?

Naamnal 4 : Hol ko batakeeji dii e enternet oo nafata e pundegol ngol ?

So mi gasnii, mi tonnga tay're sakkitiinde e winndannde ndee e konngi joyi e kayee am.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi nayi celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi haalana lekkol Maari'en ko be mbinndata e bataake mo njidi neldude lekkol Koli Fay oo.

Winndannde 19

Fotde elew e nder lekkol

So on njidii lekkol mon laaba, hisa, weeytoo, daña jam, dum doo ina waddii on :

- Jaggirde lekkol oo no galle mo kod-don oo nii.
- Darnude goornomaa lekkol toppittoodo kala ko ina moyyina ngonka mon e lekkol hee.
- Renndude na labbina dum e kala sahaa, e kala ñalawma.
- Fuddoraade laabal ngal e nder kalasuuji hee, waasa yejjitde dingiral ngal.
- Lelnude sardiiiji di ndewaton, ñande kala, tawa hay gooto woppataa di.
- Winndude sardiiiji di e alluwal ngal wirnaaki e dingiral hee, fof'en nji'a.
- Aawde fuloraaji hedde kalasuuji hee, kam e nder dingiral hee fof.
- Aawde ledde kala do buubri soklaa, tawa hay elew gooto wonataa e naange.
- Yontondirde e toppitagol ko moyyi ledde e fuloraaji lekkol oo.

Beydon heen kadi dum doo :

- Toppitaade no moyyi robine walla woyndu wonndu e lekkol hee.
- Wadde feere haa ndiyam waasa bonneede e lekkol hee.
- Reende kuutorde lekkol dee, hay gooto waasa de bonnude.
- Faamondirde e kala ko odon mbaa.
- Teddinde, lewru kala, burbe bee tiidnaande e toppitagol lekkol oo.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

ekkorde	welo	siiwteede	foodtaade	estijoo
lenjol	jaarte	kuutorgal	ɲanaa	bataake
widewoo	seertude	serkitde	likkondiri	etndo
gornemaa	sooroo	ngirja	sagata	diyaango
horsin	peron	mayoo	Sobɓundu	dingire

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi didi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

wirnaaki : ko woni e boowal, ko suudaaki, alaa ko heedi dum e yeewoowo ;

yontondirde : woni gooto wada ngol doo, godngol goddo wada.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. O winndii sehil makko _____ jurminiido.
2. Roosoobe sardinje leegal ngal ina keewi _____.
3. Estijoo Sule oo _____, takkii tan ko e tali hee.
4. Ñaamdu moyyuru ina _____ e cellal.

- jojji
- yontondirde
- bataake
- wirnaaki

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Alluwal mawngal ngal wirnaaki, elewaaji dii fof ina nji'a ngal.
2. Yontondirde woni gooto na liggoo, wodbe bee na ndukda e makko.
3. Lewru nduu wirnaaki kono hay gooto yi'aani ndu.
4. Elewaaji dii poti ko yontondirde e pittugol kalaas mumen.
5. Yontondirde woni lomtondirde e neddo e gollal.
6. Yontondire alaa e oo reena hannde, oya reena janngo.

Paamgol konngi

Mi tara haatumeere ndee, mi yeewa gedde baawde yahdude bannge nano e ñaamo haa wona konngol cellungol. Caggal duum, mi waanjitoo konngol ngol e kayee am, tawa mido huutorii poofirde kaande dee.

hay gooto fotaani bonnude	burbe tiidnaade bee
be lelnii	nanngondirde
be njontondirat e	ndiyam
ebe poti	sardii
maa be teddin	liggeey oo

Paamgol winndannde ndee Tonngude taye winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1 : Hol huutortoobe sardii lekkol oo ?

Naamnal 2 : Hol no liggortee haa fof'en ndennda heen ?

Naamnal 3 : Hol no wadettee haa lekkol oo laaba, yooda ?

Naamnal 4 : Hol mo winndi sardii lekkol dii ?

So mi gasnii, mi tonnga taye sakkitiinde ndee e winndannde hee.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi nayi celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi hollira hol sardii buri sadde doftaade e ko woni sabaabu mum.

Winndannde 20

Soodaade juude mum haa laaba

Won ñabbuyon tokoson ina tampini yimbe bee. Duum wadi, jannginoowo amen noddi musee Maane jogiido **Sarwiis Diseen** oo. O yidi ko yo oon haalan min ko dadndata min e kon doon ñabbuyon.

Musee amen hollondirii mo e elewaaji dii, be calmondiri. Musee Maane wi'i min : « Henndu taariindu nduu, ndiyam so dam laab walla alaa, **pudi** walla leydi, fof ina soomi mborosaaji di yitere mehre waawaa yiide. Ko diin mborosaaji ngoni gaddooji rafi. Ko reenata on koo haa ndaɗon e diin ñabbuuji ko aadoraade dee doo gedde :

- soodaade juude mon haa laaba, e kala sahaa, hade mon ñaamde ;
- soodoraade juude dee ndiyam laabdam cer ;
- abbinde haa laaba cer do coodoto-don doo ;
- reentaade woto yimbe bee fof coododaade e ndiyam ngootam dam ;
- waylude coodordam dam, haa mbaason soododaade e ngootam ;
- beydude e coodordam hee kala ko ndañ-don e caabune ;
- huutoraade saabunnde so jojji, odon coodoroo juude mon.»

Dii wasiyaaji moyyi o rokki sukaabe bee. O wi'i kadi maa o daro heen haa elewaaji dii mbaɗira no o wiiri nii.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonɗe ɗee e ndee ɗoo haatumeere.

jumaa	anniya	piindi	ngam	ñiiwa
teddina	heño	y'eewtoo	yontondir	ɓataake
binngoona	tonngu	ekkorde	robine	salo
tin	toppito	lenjol	jartira	wasiyo
estijoo	cer	huutoro	ɗoon	siwtondirde

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi ɗiɗi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ɗee, kam e firooji majje :

Sarwiis Diseen : woni sarwiis laamu toppittiɗo kala ko abbitii e laabal ;

pudɗi : woni kala ko fudata, gila e huɗo e leɗɗe.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi ɗii, mi waanjitoo ɗi e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Yimbe _____ nana pompa leegal Siñcaan, sabu ina heewi ɓowɗi.

- Sarwiis fooree
- Sarwiis diiseen
- Sarwiis desoo

2. Hikka tobii haa heewi, _____ ɗii na njoodi no feewi.

- tudɗi
- judɗi
- pudɗi

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Sarwiis Diiseen, alaa cafroytoodo toon.
2. Mbaalu ñaamataa pudî, ko rippaas tan ñaamata.
3. Yimbe Sarwiis Diiseen ina ndaroo no feewi e rafi koleraa.
4. Liggotoobe Sarwiis Diiseen njiiloto e nokkuuji hee, yeewa so edi laabi.
5. So pudî dii moyyîi, ladde ndee yoodat, muumanteeji dii kaara.
6. Yimbe Sarwiis Diiseen bee na mbeltii no feewi, sabu nokku oo na tunwi.

Paamgol konngi

Mi tara winndannde ndee, mi renndina gedefe gonde bannge nano e ñaamo dee, mi timmitinira de kelme godde haa wona konngol cellungol, tawa mido huutorii poofirde kaande dee.

ñawu	dadde e ñawu
sarwiis diiseen	hudo e ledde
soodo juude maa	ñabbuujî tokoosi
pudî	mborosaaji
leñol	toppittoo laabal ngal

Paamgol winndannde ndee Tonngude taye winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1 : Hol kaaloowo, e winndannde hee, ko yowitii koo e laabal ?

Naamnal 2 : Hol to o liggotoo ?

Naamnal 3 : Hol to mborosaaji dii ngummortoo ?

Naamnal 4 : Hol no pot-den soodoraade juude men ?

So mi gasnii, mi tonnga taye' dimmere winndannde ndee, mi yaltina konngol burngol heen wadde faayiida ngol.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi nayi celludî, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi haala so nokku amen na laabi walla laabaani.

Winndannde 21

Hakkeeji neddo jeyaado e leydi

Hikka, wote ina foti wadeede e Senegaal, leydi men ndii. Ko duum wadi rajooji e teleeji dii ina kaala heen, ndartinaani. Jeewte ina mbaadee do woni fof. Hannde Madam Kan ko pellitdo jannginnde Maari e Faati hakkeeji jeyaado e leydi. Omo yidi anndinde be wonde **biyleydi** kala na jogii **hujjaaji**, jogii fotdeeki, hay so o wonii suka. Ko dum doo o wasiyii be :

- weeytaare e mijooji mon, ko dum hakke mon ;
- kaalee walla mbinndee mijooji mon, kono tawa on tooñataa hay gooto ;
- nganndee ko moyyi do hakkeeji mon puɗɗii e do di kaadi ;
- oɗon mbaawi hollirde mette mon, so on mbeltaaki e ko pawa-ɗon, kono noon wonaa no weli on fof mbaɗiron dum ;
- oɗon mbaawi sosde pelle, kono yo taw ina fawii e laawol ;
- nganndee kadi, ko moyyi, wonde so on ndaŋi duubi sappo e jeetati tan, on njontii winnditaade e binndol wootoobe ;
- nganndee kadi wonde laamu leydi na foti on jannginde haa ndaŋon duubi sappo e joyi, famɗi famɗi ;
- nganndee ne, oɗon njogii hakke e laamu daraade e cellal mon ;
- dañde kadi nokkuuji do mbeeytin-ɗon pittaali mon, ko e hakkeeji mon jeyaa haa jooni.

Duum ko laawol rokki dum kala suka.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

yeewtindo	wona	kambe	aamde	yejjit
siwtondir	bataake	jinnaado	liggoroo	aaye
wasiya	enternet	anniya	ngonka	fof
faggo	binjoona	besngu	fannan	dingiral
jabbal	walla	fedde	woyndu	soklude
rew	ngonka	kambe	biyleydi	taalibe
fotde	moyyin	maslahaa	oon	yettu

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi didi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

biyleydi : woni jibinaado e leydi, o jeyaa heen ;

hujjaaji : woni ko neddo oo haandi, hake makko, ko o jeyi e leydi makko.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Ina haani _____ fof rokkee hakke mum.
2. Hay gooto fotaani dawde neddo _____ mum.
3. _____ reeni laabal leydi.
4. _____ keewdi nattii sabu yooro.

- puɗi
- Sarwiis diiseen
- biyleydi
- hujjaaji

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Neddo ina foti anndude hujjaaji mum, daranoo di.
2. Biileydi kala ina foti jannugude.
3. Mo anndaa hujjaaji mum booyat fuuntude.
4. Biileydi ko mo jibinaaka e leydi, kadi o jeyaaka heen.

Paamgol konngi

Mi tara konngi dii, mi feewtina di haa di peewa, mi waanjitoo di e kayee am.

1. leydi - Sukaabe - mumen - nana - hujjaaji - njangga - bee - jeyaabe - e.
2. dum - walla - So - kaalaa - dum - a - weltaaki - mbinndaa.
3. totte - yimbe - Yo - mu'en - hujjaaji - bee.
4. toppitaade - noon - sukaabe, - laamu - ndee - Ngannden - haani - jande nguu - ina.

Paamgol winndannde ndee Tonngude winndannde

Mi jannat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1: Hol no neddo biileydi foti wadde, so jogiima miijo ?

Naamnal 2 : Hol ko neddo waawi wadde so woodii ko metti dum ?

Naamnal 3 : Hol sahaa mo suka waawata jeyeede e woote ?

Naamnal 4 : Hol mo defii toppitagol jande sukaabe ndee ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi joyi e kayee am.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi sappo celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi hollira e yamiroore hol no neddo wadata haa huutoroo hujjaaji mum.

Winndannde 22

Wuurde e jam

So a yidii wuurde e jam, a wadat fotde hakkunde maa e hoddiibe maa. Ngam duum doon noon, ada foti :

- wadtude hakkille e koddigal moyyal e nokku hee ;
- horsinde hoddiibe maa, daccaa be ndeey'a ;
- joganaade hoddiibe maa nehdi e yankinaare ;
- horsinde mawbe bee, nananaa be, kam e sukaaabe bee e famarbe-doole bee ;
- hormaade fof'en, to haala yoo to badal, mbaasaa yennude walla yattaade ;
- maslondirde e yahondirde e mumen ;
- nanngondirde ma e hoddiibe maa bee ;
- udditande yimbe bee hoore maa haa be cuus maa ;
- jabande yimbe bee ko be ngoonjini, tinaa do be njeyaa kala, so won to aada yoo to politik, ekn. ;
- doftaade kadi taariindi ndii.
- waasde rufde mbuuwri e mbedda hee, walla tunwinde damal galle janano ;
- doftaade jawdi laamu e kala ko fof'en ndenndi ;
- jeyeede e golle nokku oo, ko wa'i no hirjinde e won ñabbuui, rokkirde yiifam, ekn ;
- wallude burbe famdude bee e janje mumen ;
- eyeede e wadoobe kermesuuji, magooji e nokku hee , e ko nanndi heen ;
- jogaade sutura, e muñal, ngonaa kadi jaafotoodo.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonɗe ɗee e ndee ɗoo haatumeere.

yellita	fota	gooto	foofde	junngo
toon	men	besngu	woote	beydu
jannginde	wallita	hakkeji	leñol	kala
jaara	daranoo	jokkita	resnda	yontondira
saabunnde	alluwal	gootol	coodondira	lawfu
tiidnaade	yeewtida	ñabbu	ñawu	kalbe
puɗanteeri	dada	timmitina	sutura	siwre

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi ɗiɗi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ɗee, kam e firooji majje :

horsinde : woni yidde no feewi ;

maslondirde : woni etaade faamondirde, nanondirde tawa wondaani mettere.

Huutoraade helmere e nder konngol

Mi tara konngi ɗii, mi waanjitoo ɗi e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. _____ hoddiibe maa, ina adda jam.

- hersinde
- horsude
- horsinde

2. So a yidii jam, pot-ɗaa ko
_____ e wondiiibe maa.

- maɓɓondirde
- maslondirde
- mallondirde

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Horsinde Sammba wadi haa kala ko wi'i mi, mi yobtoo.
2. Maslondirde ina usta cehilaagal.
3. Maa mi nattu maslondirde e makko, sabu o meedaa kam yeewoyde.
4. Ada foti horsinde mo teddinaani mawbe.

Paamgol konngi

Mi tara konngi dii, mi feewtina di haa di peewa, mi waanjitoo e kayee am.

leegal - foti - bee - Ada - ndenndu-daa - horsinde - be.
weltaaki - So - walla - a - majjum - mbinndaa - kaalaa - e.
walla - Hoddube - renndube - maslondirde - poti - ko.
mbeddaaji - rufde - e - Ndeento-dee - hee - mbuuwri.

Paamgol winndannde ndee Tonngude winndannde

Yimbe burbe heen teskinaade bee, ko wadi koo, do dum wadi e no dum yahri fof.
Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1 : Hol be jidfo jam foti hollude nehdi e yankinaare ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii jidfo jam ina foti udditde hoore mum e wodbe ?

Naamnal 3 : Hol ko holliri wonde jogaade yurmeende ko e wasiyaaji hee jeyaa ?

Naamnal 4 : Hol ko njanngu-daa e wasiyaaji jowitiidi dii e no koddigal
foti waade nii ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi joyi e kayee am.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi sappo celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi anndina heen no neddo wadata haa o hodda e jam e yimbe leegal bee.

Winndannde 23

Toppitaade rafaabe bee

Do nokku amen doo, ina wadi suka gorko gooto baawdo janngude. O wi'etee ko Waali, kono o sellaani. Sukaabe bee ina **njalkita** mo, ebe noddira mo Juuta-korle. Wadi sahaa gooto, Waali wirtii do damal lekkol amen. Sukaabe bee ndogi, bee heen ngoni e wullude, beya kadi ina njalkita mo. Waali tikki, woni e **wernaade** be kaaye. Direkteer lekkol oo e jannginobe wodbe bee mbaadi feere haa o yalti dingiral lekkol ngal. Nde min naatti kalaas amen, madam oo mettini no feewi e no sukaabe bee mbaadatnoo Njabu nii. O wi'i yo min nganndu wonde be cellaani bee ko yimbe no amen nii. Be ngondi tan ko e rafi hoore. Caggal duum, madam oo woni e waajaade min, o wi'i :

- odon poti horsinde be ;
- njabon wonde be mba'aani no mon nii, njaggiron be noon ;
- ndaro-don e ndeenka mabbe ;
- mbaason noddinde be inde jalkitirde ;
- mbaason riddude be walla wernaade be kaaye ;
- ndokkon be ñaamde e comci, so waawii wonde ;
- so odon kaalda e mabbe, teeyon, kedto-don be, etee mbaason be fuuynude ;
- ngondiron e mabbe neddaagal, mbaason jaggirde tan ko be sukaabe walla haangaabe ;
- mballon be e golle mabbe, so waawii wonde.

Madam gasniri : « Rafaabe hakkille bee ko yimbe ñawbe. Be poti ko naweede lopitaal, be cafree no ñawbe wodbe bee nii. Be poti ko yideede e horsineede.»

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

hoddiibe	nguurndam	hormaade	badal	nokku
horsinde	leydi	mbuuwri	fotde	wasiya
hujjo	fof	hodde	mette	suus
reena	besngu	fotde	rajoo	feññina
werno	yood	nanan	jahondiral	kodki
moyyu	lekki	naange	yellit	yontondir
piindi	alluwal	robine	kuutorgal	laaroyde

2. Mi tara winndanne ndee daande dow, laabi diidi, tawa ko e taro regiingo

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

wernaade : woni werlaade walla weddaade huunde ;

njalkita : woni mbonnita, tooña walla puuyna.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haanne ndee.

Ekkorde :

1. Yimbe be mbaawaa seertude poti ko _____.
2. Musee amen wi'i emin poti _____ yimbe ustoraabe terde.
3. Elewaaji dii potaani _____ kurjuru e nder woyndu lekol hee.
4. So odon _____ mo on nganndaa ina waawi addude hare.

- wernaade
- njalkita
- maslondirde
- horsinde

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Baaba ina foti wernaade kaayitaaji mum di ngalaa nafoore.
2. Sehilaabe makko nana njalkita moorol makko joodngol ngol.
3. So rewbe pittii poti wernaade kurjuru oo ko e damal galle.
4. Yimbe wuro bee nana njalkita laamdo keso oo.

Paamgol konngi

Mi waanjitoo konngi dii e kayee am, tawa mido timmitinira di kelme kaande jahdufe e alkule dee.

1. Innde nde sukaabe bee noddirta mo sellaani oo ...
a) ko innde gidli. b) ko innde ngañgu. c) ko innde jalkitgol.
2. Juuta-korle ko suka debbo ...
a) dabbo. b) butto. c) njool.
3. Wondube e rafi hoore bee ina poti.
a) jalkiteede. b) rokkeede gedal. c) dogeede.

Paamgol winndannde ndee Tonngude winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1 : Hol ko hebi Njabu ?

Naamnal 2 : Hol ko wadi mo sellaani fotaani jalkiteede ?

Naamnal 3 : Hol no gondudo e rafi hoore foti wallireede ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi joyi e kayee am.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi sappo celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi anndina heen no yimbe be terde mumen jakki bee poti wallireede e nder renndo ngoo.

Winndannde 24

Kabaruuji

Jaaynirgal ko gollorgal keewngal faayiida e nder tottingol kabaruuji. Wuro ngoo ina heewi nokkuuji jaaynirdi. Jaayndeeji dii, teleeji dii, rajooji dii, tufle web dee, fof ina poodondira waawde habrude. Gedel heen kala ina yidi adaade e gite walla e noppi yimbe. Ko duum wadi, enen huutortoobe dum bee ne, eden poti faamde wonde :

- kala nde ngon-den e janngude jaaynde, walla hedaade rajo, walla yeebde tele, walla wiidude e enternet hee, woto njejjiten woni faandaare majje tan ko foodtude hakiilaaji men ;
- hade men naatde e huunde, yo en laabe mbele dum goonga, aldaa e cadeele ;
- woto kaaden tan e jaaynirgal gootal ;
- yo en labbitin kabaruuji dii e jaayndeeji keewdi ceertudi, njeeben teleeji keewdi, kedo-den rajooji keewdi, mbiidten e tufle enternet keewde ;
- ndokken faayiida won e jeewte e humpitooji badooji e teleeji hee ;
- yo en njuurnito ko teleeji e rajooji dii **ndobintoo** koo e leñol hee, so dum won naamne, walla joljole.

E nder wuro hee, jaaynirde dee ina keewi, tee ina ceerti. Neddo ina waawi hebde heen kabaruuji e fannuuji keewdi. Edum jeyaa e ko findinta biileydi'en bee.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonɗe ɗee e ndee ɗoo haatumeere.

nanngondiral	yamirde	yooda	nawa	heɗo
gidli	henndu	yidde	sellaani	politik
koɗɗiido	jahondiral	joodo	suusa	taariindi
jalkitde	koɗki	luukde	aada	horsinde
foofto	haayɗe	renndu	hormaade	laamɗo
teddinde	coodoowo	liggeey	robindo	wondude
reena	kono	weeytina	sooɗodoo	besngu

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi ɗiɗi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ɗee, kam e firooji majje :

jaaynirgal : woni nokku walla kuutorgal, ko sarirtee kabaruuji e humpitooji ;

ndobintoo : woni njiiloo kabaruuji ndentina ɗi.

Huutoraade helmere e nder konngol

Mi tara konngi ɗii, mi waanjitoo ɗi e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Tele ko _____ burngal mawnude e leydi hee.

- paaynirgal
- taaynirgal
- jaaynirgal

2. Kabaruuji ɗi be _____ ɗii ina poti yuurniteede.

- tobindoo
- mobindoo
- ndobintoo

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Jaaynirgal ngal jolii e oto hee.
2. Be ndobintoo kabaruuji maabbe ko nder jehreeji, lekkolaaji e otooji.
3. Jaayndiyanke oo e mawdo mum ndobintoo ko butaali e cammeeje.
4. Jaaynirgal manngal e nder Ndakaaru feññinii jakkere ndiyam.

Paamgol konngi

Mi waanjitoo konngi dii e kayee am, tawa mido timmitinira di kelme kaande jahduude e alkule dee.

1. ina jeyaa e nokkuuji cargol kabaruuji.
a) surnaal. b) tele c) suudu.
2. Rajo
a) yeebete. b) janngete. c) hedete.
3. Nokku cargol kabaruuji fof yidi ko
a) heedde caggal. b) yande. c) ardaade.

Paamgol winndannde ndee Tonngude winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne dee e kayee am.

Naamnal 1 : Hol ko foti yuurniteede ?

Naamnal 2 : Hol do kabaruuji keewdi, e nder fannuuji keewdi, kebetee ?

Naamnal 3 : Hol ko rajooji dii e teleeji dii yettata e yimbe hee ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi joyi e kayee am.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi sappo celludi, tawa mido huutorii poofirde kaande dee. E diin konngi, mi anndina heen e yamiroore no neddo wadata haa o huutoroo kabirde jaaynirde dee.

Winndannde 25

Hol no ndeentorto-don e enternet

Enternet ko ko huuɓtidini aduna, tee fof'en kuutortoo ɗum. Nani e birooji hee, nokkuuji golle ɗii, mbeddaaji yoo galleeji. Ina adda kabaruuji baɗɗi faayiida, kono ina waawi bonnude ko heewi kadi. Duum wadi, mido wasiyoo on ɗum ɗoo :

- yahru seese e ko nji'aton, e ko nanaton, walla njanngaton koo e enternet fof ;
- mbaawee yeewtindaade, haa mbaason **ɗaayneede** e kabaruuji bonnooji jaltinteedi ɗii, kam e nate ɗe njoodaani yeewde ;
- ndeento-dee **pitti** ɗi lelnane-don ɗii. Ko yimbe haralleebe ngonni heen, ina ngolloroo ɗum ;
- mbaɗtee hakkille kadi e ko naatnaton koo e enternet, sabu heewbe ina mbaawi hebde heen.
- woto loowee e enternet ko waawata bonnande janano ;
- ndeento-dee kadi kala ko oɗon mbinnda walla kaala e enternet.

Enternet ina yaawri jaaynugol kabaaru nde ɗum soklaa ndee. So tawiino ko saaktude kabaruuji nuundudi tan ummini ɗum, ndeen enternet wonata ko huunde moyɗere no feewi. Kono ko yi'etee koo, tee ɗum faayni yimbe fof, woni geɗe bonɗe ɗe ɗum hollirta ɗee, kam e kabaruuji ɗi nuundaani ɗi ɗum yawtinta ɗii. Ko duum wadi, yimbe ina poti reentaade no moyɗi e kuutoragol karalle kese hannde ɗee.

Taro regiingo

1. Mi tara kelme gonde dee e ndee doo haatumeere.

jam	hodde	nanande	hormaade	jahondiral
suusa	ñoomre	goonɗina	aada	taariindi
jaambaaro	liggeey	janɗe	mago	kermes
sutura	wernaade	famarɓe-doole	nelaado	findina
golle	neemitii	jinnaabe	rajooji	juumii
jaaynirgal	yimɓe	ngoyɗa	kabaaru	ɗaccere
huunde	njuumri	ɗanaa	moyɗere	boggee

2. Mi tara winndannde ndee daande dow, laabi diɗi, tawa ko e taro regiingo.

3. So mi juumii walla mi saggii, mi fada mi saggitee, mi janngitoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee, kam e firooji majje :

daayneede : woni fuunteede ;

pitti : woni peeje bonde lelnanaade neddo walla kullel.

Kuutoragol helmere e nder konngol

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo di e kayee am, mi jokkitira konngol fof helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Enternet ina heewi hannde _____ baawɗi lorde neddo.
2. Liggotoodo e _____ binndol ina foti waawde celluka.
3. Elewaaji dii _____ ko kabaruuji jowitiidi e winndannde taarik.
4. Yimɓe dowri ina keewi _____ e sahaa wooteeji.

- daayneede
- jaaynirgal
- pitti
- ndobintoo

Ko roondii maanaa / ko roondaaki maanaa

Mi tara konngi dii, mi waanjitoo doondiidi heen maanaa dii e kayee am.

1. Ko pitti bondi mbaɗaa haa fowru nduu jaggaa.
2. Karallo ina foti jabde ɗaayneede e liggeey mum.
3. Pitti di neddo tini ina keewi jaggude dum.
4. Tiidɗo junngo ina foti ɗaayneede haa kaalis mum naftoree.

Paamgol konngi

Mi tara konngi dii, mi feewtina di haa di peewa, mi waanjitoo e kayee am.

1. aduna - fof - nani - hannde - e - oo - Enternet.
2. e - kabaruuji - enternet - ngoni - ko - keewɗi - leyɗi.
3. en - noon - kabaruuji - ndeento-ɗen - majjinooji.
4. koo - e - a - hakkille - e - ko - enternet - wadɗat - naatnataa.

Paamgol winndannde ndee Tonngude winndannde

Mi janngat winndannde ndee, mi jaabtoo naamne ɗee e kayee am.

1. Naamnal 1 : Hol no yimbe golloobe e enternet bee mba'i ?
2. Naamnal 2 : Hol ko wadi neddo ina foti reentaade enternet ?
3. Naamnal 3 : Hol ko holliri, e winndannde ndee, wonde enternet ina hulfina yimbe bee ?
4. Naamnal 4 : Hol ko njaggu-ɗaa e wasiyaaji paatudɗi dii e no enternet reentortee ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi jeegom e kayee am.

Tafgol winndannde

Mi winnda e kayee am winndannde nde konngi sappo celluɗi, tawa mido huutorii poofi rɗe kaande ɗee. E diin konngi, mi anndina heen e yamiroore no neddo wadata haa daɗa e bone enternet.